

Barn- och utbildningsförvaltningen

BUN21/96

Utredning om förutsättningarna för en gymnasieskola och en gymnasiesärskola i Ekerö kommun

- del 1 GYMNASIESKOLAN

Innehåll

1. Inledning.....	3
Bakgrund och uppdraget.....	3
Syfte och genomförande	3
Historik kring gymnasieskola på Ekerö.....	4
2. Generellt om gymnasieskolan som skolform	4
Ansvar för att erbjuda en gymnasieutbildning.....	5
Program i gymnasieskolan.....	5
Ansökan och mottagande till ett nationellt program.....	6
3. Gemensam gymnasierregion för Stockholms läns kommuner	7
Var går eleverna från Ekerö i gymnasieskolan?	7
Vilka nationella program går eleverna på?	9
4. Antagningsstatistik och sökstrukturer	11
Stora skillnader inom programmen när det gäller söktryck för en viss skola eller inriktning.....	14
Omvärldsfaktorer som kan komma att påverka den framtida gymnasiestrukturen för elever på Ekerö och i samverkansområdet	16
5. Hur ser det framtida behovet av utbildningsplatser ut för gymnasieskolan inom samverkansområdet?	17
6. Intresse för en gymnasieskola på Ekerö.....	20
7. Ungdomar som inte kommer in på eller som påbörjat men hoppat av gymnasieskolan	23
Genomströmning i gymnasieskolan	24
Kommunala aktivitetsansvaret.....	25
8. Kostnad för gymnasieskolan	26
9. Slutsatser och möjliga alternativ	26
Möjligheter och positiva effekter av en gymnasieskola i Ekerö kommun	26
Risker med att starta en gymnasieskola i Ekerö kommun	27
En gymnasieskola med 500-600 elever (alternativ 1)	28
En gymnasieskola för elever med särskilda behov (alternativ 2).....	34
Avvakta med att starta en gymnasieskola på Ekerö (alternativ 3).....	36
10. Prövning utifrån Barnkonventionen och barnets bästa	37
Bilagor.....	37

1. Inledning

Bakgrund och uppdraget

I Ekerö kommun finns ingen gymnasieskola eller gymnasiesärskola med nationella program, elever från Ekerö är hänvisade till gymnasieutbildningar i närliggande kommuner. För elever som inte är behöriga till ett nationellt program i gymnasieskolan bedriver kommunen introduktionsprogram på Individuella gymnasiet (IVG). Barn- och utbildningsnämnden beslutade¹ i november 2021 efter ett ordförandeförslag att ge barn- och utbildningsförvaltningen i uppdrag att undersöka förutsättningarna för en gymnasie- och gymnasiesärskola i Ekerö kommun.

I ordförandeförslaget framförs bland annat att behovet av utbildningsplatser i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ökar i regionen de kommande tio åren. Med vetskap om att gymnasieelever från Ekerö kan uppleva de långa resorna som en svårighet - vilket kan inverka negativt på närvaro och risken för avhopp från gymnasieskolan - kan en gymnasieskola i Ekerö bland annat öka tillgängligheten och förhoppningsvis motverka avhopp och öka genomströmningen i gymnasieskolan. Det är därför önskvärt att se över möjligheterna att kunna tillskapa fler platser på utbildningar i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Samverkansavtalet i gymnasierregionen omfattar inte gymnasiesärskolan vilket innebär vissa begränsningar i möjligheten att bli antagen.

Syfte och genomförande

Syftet med utredningen är att undersöka vilka förutsättningar som finns för att starta en gymnasieskola och en gymnasiesärskola i Ekerö kommun. Hur ser elevintresse och möjligt elevunderlag ut, vilka utbildningsprogram kan vara aktuella, vilka omvärldsfaktorer påverkar en eventuell etablering, hur ser de ekonomiska förutsättningarna ut och när i tid kan en eventuell etablering vara aktuell är några frågor som vi ska resonera kring och förhoppningsvis kunna besvara. Gymnasieskolan och gymnasiesärskolan är skilda skolformer och riktar sig till olika målgrupper varför förutsättningarna att starta dessa skiljer sig åt. Utredningen är därför uppdelad i två delar (del 1 Gymnasieskolan och del 2 Gymnasiesärskolan) för att bättre belysa de skilda förutsättningarna och därmed förhoppningsvis skapa ett tydligare underlag för framtida beslut.

Utöver att ta in underlag genom dokumentationsstudier av rapporter och utredningar inom området har en rad intervjuer och samtal förts inom barn- och utbildningsförvaltningen och våra verksamheter. Förvaltningsledning, personal inom Stabsenheten, rektorer, studie- och yrkesvägledare, Central elevhälsa, Ekonomienheten och Centrum för vuxenutbildning, arbete och gymnasium (CVAG) har alla bidragit med värdefull kunskap och avgörande insikter. Workshops har genomförts med centrala personer inom kommunen. Samtal och kontakter har också förts med t.ex. vårdnadshavare och representanter för andra huvudmän. Därutöver har en extern aktör anlåtats för att undersöka intresset bland ungdomar för en gymnasieskola i kommunen. Utredningen har letts av en utvecklingsledare på Stabsenheten.

¹ BUN21/96

Historik kring gymnasieskola på Ekerö

Frågan om en kommunal gymnasieskola på Ekerö har varit uppe för diskussion vid flera tillfällen, egentligen ända sedan kommunen bildades 1971. I kommunens arkiv kan man se att diskussionerna tilltog under 1990-talet. I slutet av 1990-talet utreddes frågan på uppdrag av kommunstyrelsen och utredningens slutsatser var att kommunen skulle avvakta med att starta en egen gymnasieskola men att frågan "skulle hållas levande". Skälen som då framfördes var dels ekonomiska, dels elevernas möjlighet att välja skola. Bedömningen var att det inte fanns några egentliga ekonomiska fördelar med att starta ett gymnasium, framförallt inte på kort sikt. Man konstaterade dock samtidigt att det var svårt att bedöma de ekonomiska konsekvenserna. Därutöver ansågs att elevernas möjlighet att välja skola riskerade att försämrats med en egen gymnasieskola. Anledningen var det dåvarande regelverket för antagning och mottagande till gymnasieskolan. Något samverkansavtal fanns inte, och eftersom Ekerö saknade gymnasieskola hade elever från Ekerö rätt till en plats på en skola i Stockholm. Men om Ekerö startade en gymnasieskola skulle elever från Ekerö inte ha rätt till en plats i Stockholm på de utbildningar som Ekerö erbjöd. De skulle alltså söka i andra hand vilket i praktiken skulle innebära att valfriheten, alltså antalet möjliga skolor att söka i första hand, minskade.

Under ett par år på 2000- och 2010-talet fanns en fristående aktör som bedrev ett antal yrkesprogram men som aldrig riktigt lyckades locka tillräckligt med elever. Skolan lades ner 2013.

2. Generellt om gymnasieskolan som skolform

Gymnasieskolan i sin nuvarande form infördes i och med Gymnasiereformen Gy 2011. Eleverna som påbörjade gymnasiet hösten 2011 var de första som omfattades av reformen. Viktiga förändringar som kom med den nya gymnasieskolan var bland annat införandet av gymnasieexamen, nytt betygssystem, högre behörighetskrav och inte minst en ny programstruktur med nationella program och introduktionsprogram. Reformen syftade bland annat till att bättre förbereda eleverna för arbetslivet och för vidare studier, förtydliga innehållet i de olika programmen samt öka genomströmningen i gymnasieskolan.²

Syftet med gymnasieskolan som skolform uttrycks i skollagen med att *gymnasieskolan ska ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet.*³

Målgruppen för gymnasieskolan är de ungdomar som avslutat grundskolan eller motsvarande utbildning och som påbörjat gymnasieskolan innan de fyller 20 år. Utbildningen är på tre år och ska leda till en gymnasieexamen. En elev som har börjat läsa på ett nationellt program har rätt att fullfölja utbildningen. Det innebär att eleven kan fullfölja utbildningen även efter 20 års ålder.

² Prop. 2008/09:199

³ 15 kap. 2 § skollagen (2010:800)

Ansvar för att erbjuda en gymnasieutbildning

Enligt skollagen är det elevens hemkommun som ansvarar för att alla ungdomar som är behöriga till nationella program erbjuds ett allsidigt urval av nationella program och inriktningar.⁴ Hemkommunen ansvarar också för att alla ungdomar som är behöriga till något av introduktionsprogrammen erbjuds dessa program.⁵ Kommunen kan själva anordna utbildningen i gymnasieskolan eller ingå samverkansavtal med andra kommuner och regioner. Vilka utbildningar som erbjuds och antalet platser på dessa ska så långt det är möjligt anpassas med hänsyn till ungdomarnas önskemål.⁶

Program i gymnasieskolan

Gymnasieskolan är frivillig och består av 18 nationella program, 12 yrkesprogram och sex högskoleförberedande program (se tabell 1 nedan). Det finns även fyra introduktionsprogram som står öppna för de elever som inte når behörighet till något av de nationella programmen. Därutöver finns sex riksrekryterande gymnasieprogram⁷. De högskoleförberedande programmen ska förbereda eleverna för fortsatta studier på universitet eller högskola. Yrkesprogrammen ska istället göra eleverna redo att påbörja en anställning eller gå vidare till yrkeshögskola efter avslutad gymnasieutbildning.⁸ Introduktionsprogrammet syftar primärt till att eleven ska komma in på ett nationellt program eller gå vidare till annan utbildning eller arbetsmarknaden.

För att komma in på ett *yrkesprogram* krävs godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik samt i minst fem andra ämnen. Idag ger utbildningen på ett yrkesprogram grundläggande behörighet till högskola endast om eleven väljer till ett antal kurser. Alla kurser för behörighet ingår nämligen inte i programstrukturen. Men från och med hösten 2023 kommer programstrukturen innehålla alla kurser som krävs för behörighet, eleverna kommer alltså aktivt att få välja bort kurser om de inte önskar grundläggande behörighet. Förändringar sker främst för att öka yrkesprogrammets attraktivitet.

För ett *högskoleförberedande program* krävs godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik samt i minst nio andra ämnen.

⁴ 16 kap. 42 § skollagen

⁵ 17 kap. 16 § skollagen

⁶ 15 kap. 30 § skollagen

⁷ Flygteknikutbildningen, Marinteknikutbildningen, Sjöfartsutbildningen, Tågteknikutbildningen, Utbildningen samiska näringar och Yrkesdansarutbildningen

⁸ 16 kap. 2-5 §§ skollagen

Tabell 1. Gymnasieprogram

Yrkesprogram	Högskoleförberedande program	Introduktionsprogram
Barn- och fritidsprogrammet (BF)	Ekonomiprogrammet (EK)	Programinriktat val
Bygg- och anläggningsprogrammet (BA)	Estetiska programmet (ES)	Yrkesintroduktion
El- och energiprogrammet (EE)	Humanistiska programmet (HU)	Individuellt alternativ
Fordons- och transportprogrammet (FT)	Naturvetenskapsprogrammet (NV)	Språkintröduktion
Försäljnings- och serviceprogrammet (FS)	Samhällsvetenskapsprogrammet (SA)	
Hantverksprogrammet (HV)	Teknikprogrammet (TE)	
Hotell- och turismprogrammet (HT)		
Industritekniska programmet (IN)		
Naturbruksprogrammet (NB)		
Restaurang- och livsmedelsprogrammet (RL)		
VVS- och fastighetsprogrammet (VF)		
Vård- och omsorgsprogrammet (VO)		

Ett gymnasieprogram består av flera gymnasieämnen som i sin tur består av kurser, där varje kurs ger 50 eller 100 gymnasiepoäng. Det finns gymnasiegemensamma ämnen, programgemensamma ämnen, kurser inom inriktningarna och programfördjupning. Inom de nationella programmen finns möjlighet att erbjuda specifika inriktningar och profiler där antagning ofta sker på både betyg och tester. Det kan handla om särskilda varianter⁹ inom musik och teater eller idrottsinriktning, t.ex. nationell idrottsutbildning¹⁰ (NIU). NIU innebär till exempel möjlighet att inom programfördjupningen läsa ämnet Specialidrott med inriktning mot sin elitidrott, vilket ger extra mycket tid för träning. Det finns även lokala idrottsutbildningar (LIU)¹¹ som är en del av det individuella valet och riktar sig mer mot elever som vill utvecklas inom sin idrott på skoltid snarare än elitsatsning.

Ansökan och mottagande till ett nationellt program

Av skollagen framgår att av de behöriga sökande till ett nationellt program ska huvudmannen i första hand ta emot dem som är hemmahörande i kommunen eller inom samverkansområdet för utbildningen.¹² Övriga sökanden tas emot i andra hand efter alla förstahandssökande tagits emot.

⁹ Särskild variant innebär att hela eller delar av utbildningen avviker från det nationella programmet med minst 300 gymnasiepoäng. Utbildningarna kan ha särskilda förkunskapskrav och antagningsprov får förekomma.

¹⁰ NIU är nationellt godkänd idrottsutbildning. Det är Skolverket som beslutar, efter utlåtande från aktuellt specialidrottsförbund. Kriterier är att utbildningen ska vara av elitidrottskaraktär och med ett etablerat samarbete med specialidrottsförbundet.

¹¹ LIU är lokal idrottsutbildning och kräver inget godkännande utan bedrivs inom det individuella valet

¹² Utöver dessa kan även vissa andra tas emot i första hand, se 16 kap. 44 § skollagen

För en fristående gymnasieskola gäller att en elev som har rätt till en sökt utbildning ska bli mottagen och erbjuden utbildning vid den fristående skolan. Mottagandet vid en fristående skola får dock begränsas till att gälla elever som är i behov av särskilt stöd och vissa elever som utbildningen är speciellt anpassad för. En fristående skola har alltid riksintag.

Om antalet platser vid en gymnasieskola är färre än antalet sökande ska ett urval göras sakligt och opartiskt. Utöver vissa undantag (fri kvot) ska platserna fördelas med betygen som grund.¹³ Det är alltid huvudmannen för den sökta utbildningen som prövar om en sökande är behörig och ska tas emot.

3. Gemensam gymnasierregion för Stockholms läns kommuner¹⁴

Som vi har nämnt är det varje enskild kommun som ansvarar för att se till att dess ungdomar får en gymnasieutbildning, vilket kan ske i egen regi och/eller i samverkan med andra.

Sedan 2001 finns en gemensam gymnasierregion i Stockholmsområdet som möjliggör för eleverna, oavsett hemkommun, att söka till en skola i gymnasierregionen genom ett samordnat gymnasieval. Vid starten omfattade inte samverkansavtalet gemensamma antagningsregler, men sedan 2011 söker och mottas elever på samma villkor till nationella program på samtliga nära 200 gymnasieskolor i regionen. Avtalet omfattar de nationella programmen i gymnasieskolan och för de kommuner som valt det (däribland Ekerö), ingår också introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion.

Gymnasiesärskolan ingår inte i samverkansavtalet och inte heller övriga introduktionsprogram. Samarbetet sker genom Storsthlm, ett kommunalförbund som ägs och styrs av de 26 kommunerna i Stockholms län. Samverkansavtalet innehåller också en gemensam prislista för de nationella programmen och introduktionsprogrammet programinriktat val. Prislistan består av programpeng och strukturtillägg¹⁵. Varje år tar Storsthlms styrelse fram en rekommendation om justering av programpriser som sedan antas av varje kommun.

Ekerö kommun är en del av den gemensamma gymnasierregionen genom samverkansavtalet, därmed söker alla elever från Ekerö på samma villkor till gymnasieskolor som övriga elever i länet. Vi tänkte i detta kapitel beskriva lite hur gymnasiesituationen generellt ser ut i regionen och mer specifikt hur det ser ut för eleverna från Ekerö, vilka program som eleverna söker och går på samt vilka skolor som eleverna söker sig till. Vi kommer även titta lite på olika omvärldsfaktorer som kan komma att påverka gymnasieskolan framöver samt eventuellt också gymnasiestrukturen i regionen.

Var går eleverna från Ekerö i gymnasieskolan?

Hela samverkansområdet för gymnasieskolan i Stockholmsområdet består alltså av 28 kommuner med närmare 200 gymnasieskolor. Ansökan till de nationella programmen sker

¹³ 7 kap. gymnasieförordningen (2010:2039)

¹⁴ Utöver länets 26 kommuner ingår Håbo och Gnesta kommun

¹⁵ Strukturtillägget innebär extra medel till skolor som har elever med behov av stöd och beräknas utifrån den sökandes meritpoäng. Skolor med många elever med lägre meritvärde än 200 får ett högre strukturtillägg

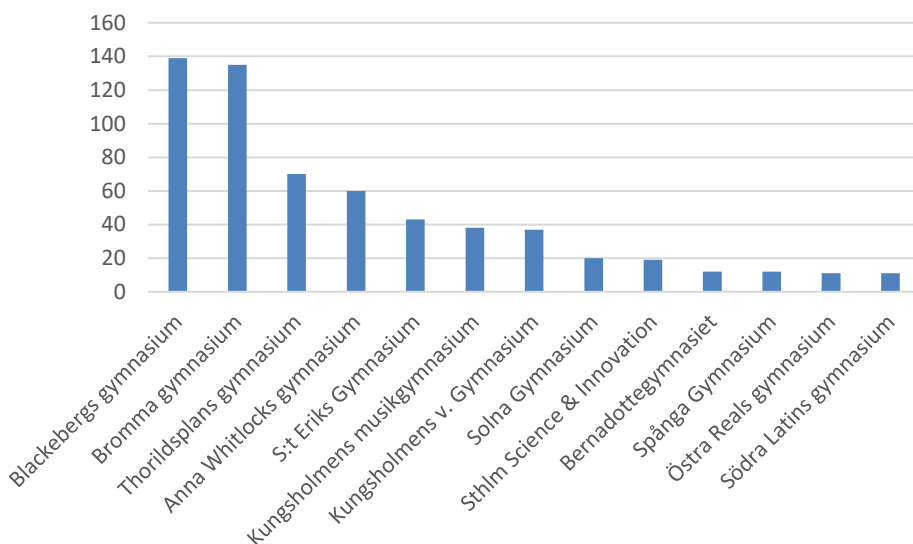
gemensamt genom gymnasieantagningen.storsthlm.se. Det innebär en stor valmöjlighet för eleverna, det som begränsar är den antagningspoäng som krävs på respektive skola. Det finns alltså ingen närhetsprincip eller motsvarande som tidigare begränsade möjligheten att tas emot på en skola. Samverkansavtalet medför att eleverna på nationella program i länet är rörliga och reser över kommungränserna för att komma till sin utbildning. Till stor del sammanfaller elevernas val av skola med kollektivtrafikens utsträckning men sökmönstret präglas också av skolors attraktivitet.

Antalet gymnasieelever från Ekerö inskrivna på ett nationellt program i gymnasieskolan vårterminen 2022 är ca 1 200. Ca 70 elever är inskrivna på ett introduktionsprogram, varav ca hälften är inskrivna på Individuella gymnasiet på Ekerö.

57 % av de som går ett nationellt program går på en kommunal gymnasieskola, 43 % går på en fristående skola. De allra flesta eleverna går av naturliga skäl på en skola inom samverkansområdet, men ca 40 elever finns på skolor ute i landet, från Malmö i söder till Östersund i norr. Det är företrädesvis elever som går på skolor med olika specialinriktningar som till exempel idrott och musik.

Skolor med flest elever från Ekerö är främst kommunala skolor i närområdet, se diagram 1. 13 kommunala skolor har fler än 10 elever från Ekerö och sammanlagt går där drygt 600 elever. Blackebergs och Bromma gymnasium har absolut flest elever. Övriga 80 elever som går i en kommunal skola är fördelade på nästan 40 skolor.

Diagram 1. Kommunala skolor med fler än 10 elever från Ekerö, vt-2022

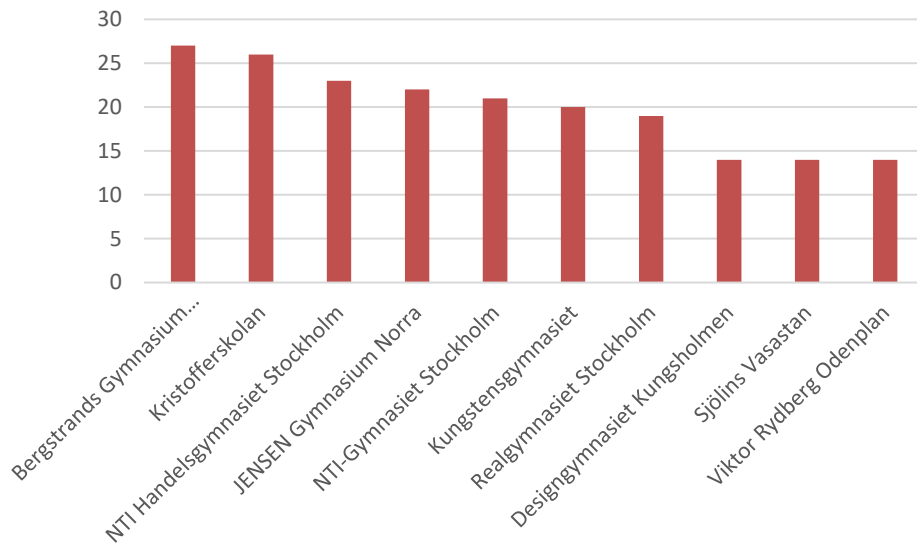

Källa: Elevdatabasen UEDB

Av de runt 100 fristående skolor med elever från Ekerö är det 20 skolor som har 10 elever eller fler. De två största (med knappt 30 elever var) är Bergstrands gymnasium och Kristofferskolans gymnasium, båda i Bromma.

Diagram 2. De tio fristående skolor med flest elever från Ekerö, vt-2022

Källa: Elevdatabasen UEDB

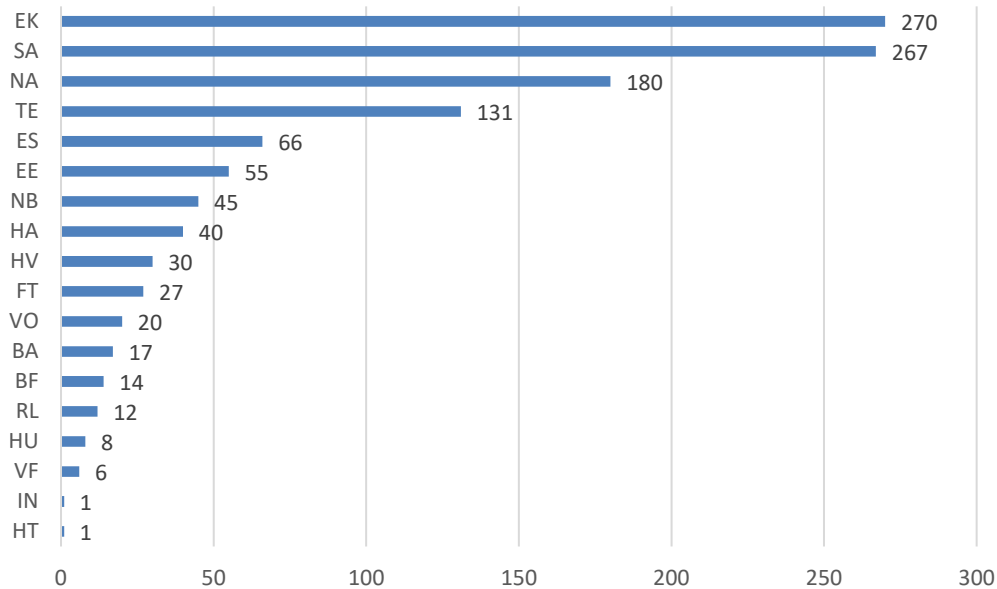
Sammantaget är de 1 200 eleverna från Ekerö som är inskrivna på ett nationellt program fördelade över 150 skolor, varav två tredjedelar är en fristående skola. Trots denna spridning ser vi att 25 procent av eleverna går på fyra olika skolor i Bromma och hälften av eleverna går på en skola längs med tunnelbanans gröna linje i västerort och på Kungsholmen.

Vilka nationella program går eleverna på?

En avgörande fråga för en möjlig gymnasieskola på Ekerö är vilka nationella program som bör erbjudas. Vi har därför tagit fram uppgifter på vilka program som eleverna från Ekerö går på samt hur fördelningen ser ut på högskoleförberedande- respektive yrkesprogram.

Diagram 3. Antal Ekeröelever i gymnasieskolan fördelat per program vt- 2022¹⁶

Källa: Elevdatabasen UEDB.

Som diagram 3 visar är de fem största programmen alla högskoleförberedande program, varav ekonomiprogrammet och samhällsvetenskapsprogrammet är de två största. Av yrkesprogrammen hade el- och energiprogrammet flest elever, följt av naturbruksprogrammet och handels- och administrationsprogrammet¹⁷. Andelen elever per program är liknande för regionen som helhet. Även här är samhällsvetenskapsprogrammet och ekonomiprogrammet de två största följt av naturvetenskapsprogrammet och teknikprogrammet. De senaste tio åren har ekonomiprogrammet ökat i popularitet, andelen elever på programmet har på nationell nivå nästan fördubblats. Däremot sker en minskning på både det humanistiska programmet och på det estetiska programmet.¹⁸

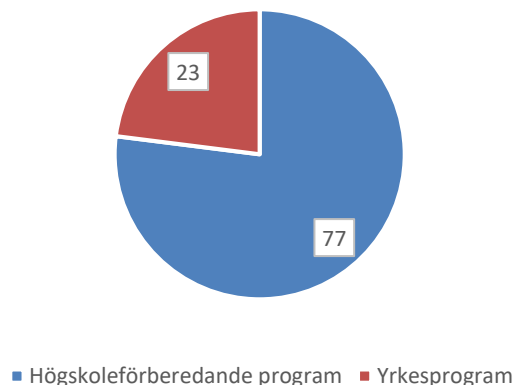
Fördelningen av elever på högskoleförberedande program och på yrkesprogram visar att mer än tre fjärdedelar av Ekerös gymnasieelever (77 %) går på ett högskoleförberedande program vårterminen 2022, vilket framgår av diagram 4.

¹⁶ Programförkortningarna finns förklarade i tabell 1 på s. 6.

¹⁷ Från och med höstterminen 2022 har programmet bytt namn till *Försäljnings- och serviceprogrammet*

¹⁸ Skolverket, Rapport 2022:7, *Uppföljning av gymnasieskolan 2022*

Diagram 4. Fördelning av Ekeröelever (i procent) på högskoleförberedande program och yrkesprogram

Källa: Elevdatabasen UEDB, våren 2022

För att fördjupa bilden av hur intresset ser ut för olika utbildningar tänkte vi presentera de senaste årens antagningsstatistik och sökstruktur för elever från Ekerö som söker till gymnasieskolan.

4. Antagningsstatistik och sökstrukturer

Vi har tagit fram siffror för hur ansökningarna till gymnasieskolan sett ut för Ekeröelever de tre senaste läsåren, 2020/21 – 2022/23. Dels handlar det om ansökningsstatistik per program, dels hur fördelningen ser ut mellan andelen som söker högskoleförberedande program respektive yrkesprogram.

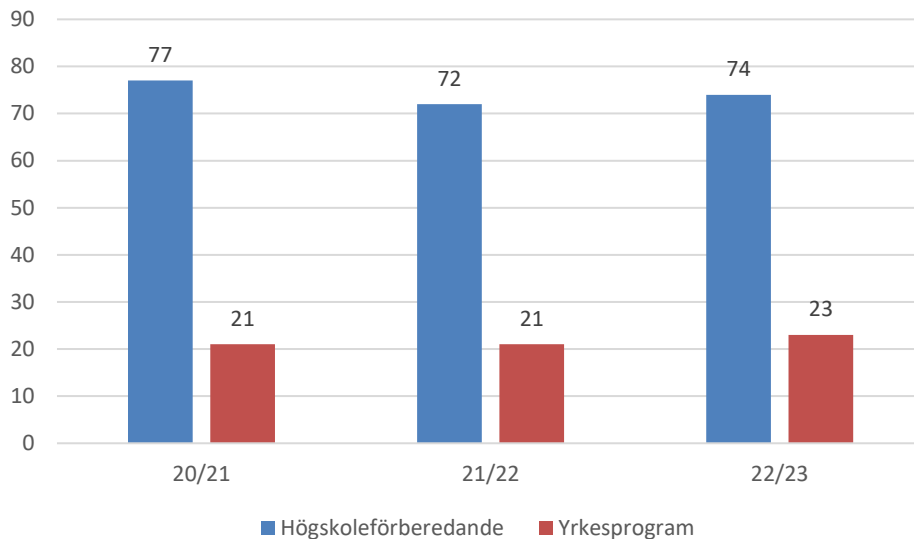
De senaste åren är det ungefär 450 elever från Ekerö som söker in på gymnasiet varje år. För de program med få andel elever som söker kan alltså små förändringar i antal elever påverka andelen märkbart. Det kan vara bra att bära med sig när vi tar del av nedanstående statistik.

Av diagram 5 nedan framgår att andelen sökande elever från Ekerö till ett högskoleförberedande program de tre senaste åren har legat på mellan 77 och 72 procent och för yrkesprogram har det varierat mellan 21 och 23 procent. Resterande andel utgörs i huvudsak av introduktionsprogrammet.¹⁹

¹⁹ Det finns även ett fåtal sökande till riksrekryterande program (t.ex. marinteknikutbildningen och flygteknikutbildningen) samt IB (international baccalaureate) som ingår i resterande andel.

Diagram 5. Andel (procent) sökande Ekeröelever till ett nationellt program läsåren 2020/21 – 2022/23

Jämför vi Ekerö med sökstrukturen på nationell nivå avseende fördelningen mellan högskoleförberedande program och yrkesprogram är det en större andel som söker yrkesprogram på nationell nivå. I ansökningsomgången inför höstterminen 2021 sökte drygt 36 procent ett yrkesprogram på nationell nivå, jämfört med Ekerös 21 procent. Andelen sökande till yrkesprogram är dock aningen högre bland Ekeröelever jämfört med snittet för kommunerna i samverkansområdet där knappt 20 procent sökte ett yrkesprogram inför läsåret 2021/22. Andelen elever som söker ett yrkesprogram har generellt minskat under den senaste tio åren. På nationell nivå var andelen 41 procent 2011 och läsåret 2021/22 hade den sjunkit till 36 procent.²⁰

Flera statliga utredningar om gymnasieskolan framhåller visserligen att det inte med säkerhet går att avgöra varför intresset för yrkesprogram sjunkit efter GY 11. Men ett antal förklaringar har förts fram. En är att ungdomarna upplever arbetsmarknaden som osäker och svår att överblicka och därför vill skjuta upp sitt yrkesval på framtiden.

Högskoleförberedande program uppfattas också som mer generella och kan då ge fler möjligheter till fortsatta studier. Föräldrars egen utbildningsbakgrund påverkar också ungdomarnas syn på utbildningsval och fler föräldrar idag har eftergymnasial utbildning. Men även attityder i samhället i stort kan vara en förklaring. Skolverket har till exempel framhållit att det är problematiskt att yrkesutbildningar ibland beskrivs som riktade till främst lågpresterande elever.²¹

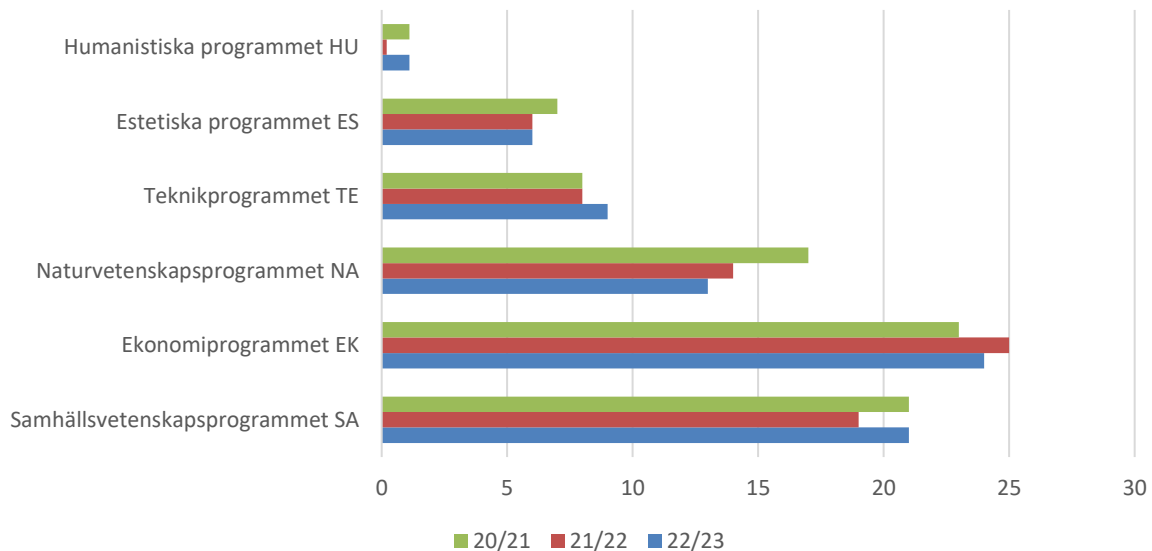
Störst andel elever från Ekerö söker ekonomiprogrammet, vilket framgår av diagram 6 nedan. Naturvetenskapsprogrammet har minskat sin andel mest men även estetiska programmet har minskat i intresse.

²⁰ Skolverket, Rapport 2022:7, *Uppföljning av gymnasieskolan 2022*

²¹ SOU 2016:77 *En gymnasieutbildning för alla*, SOU 2020:33 *Gemensamt ansvar – en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning*

Diagram 6. Andel (procent) sökande Ekeröelever till ett högskoleförberedande program läsåren 2020/21 – 2022/23

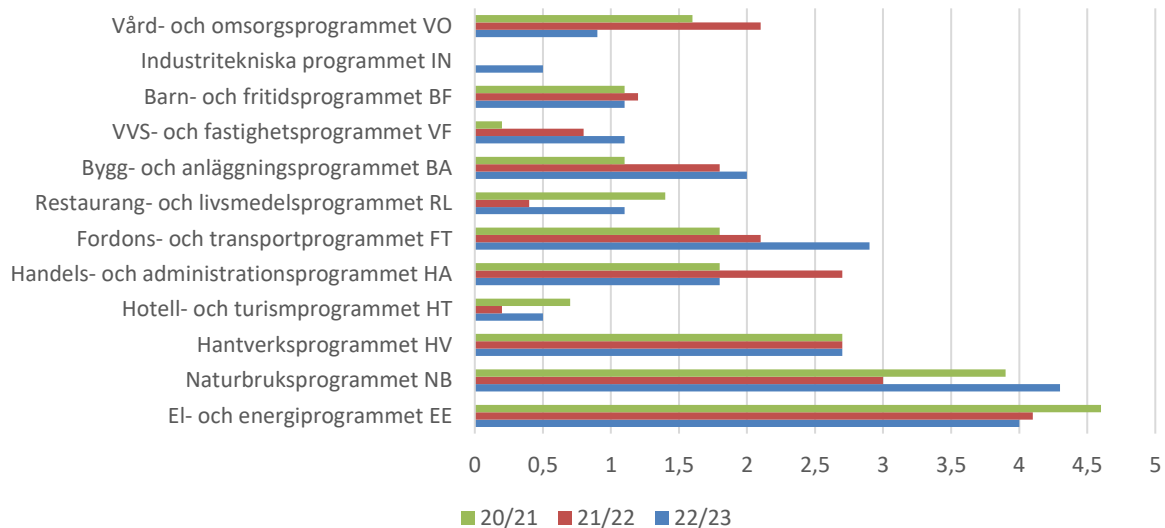
Sökstrukturen på nationell nivå liknar till viss del den som görs av Ekeröelever. Andelen elever från Ekerö som söker sig till estetiska programmet och till naturvetenskapsprogrammet minskar, vilket även sker på nationell nivå. Men en större andel Ekeröelever (25 procent) söker ekonomiprogrammet jämfört med på nationell nivå (16 procent).²² Samhällsvetenskapsprogrammet lockade 19 procent av Ekeröeleverna och 18 procent nationellt. Nationellt söker sig flest elever till samhällsvetenskapsprogrammet medan ekonomiprogrammet lockar flest elever på Ekerö. Även inom samverkansområdet söker sig flest elever till samhällsvetenskapsprogrammet. Men med tanke på den relativa ökning som ekonomiprogrammet haft på nationell nivå är det inte osannolikt att ekonomiprogrammet framöver kommer att få flest sökande även på nationell nivå och inom samverkansområdet.

Bland yrkesprogrammen är det mest sökta programmet bland Ekeröelever inför läsåret 2022/23 naturbruksprogrammet följt av el- och energiprogrammet, vilket visas i diagram 6 nedan. Föregående år har dock el- och energiprogrammet haft flest sökande, men skillnaden i andel är liten och rör sig totalt sett runt 3 - 4,5 procent av de sökande. Inom samverkansområdet är sökstrukturen lite annorlunda, till el- och energiprogrammet söker dubbelt så många som till naturbruksprogrammet, som är det näst mest sökta. På nationell nivå söker flest till fordons- och transportprogrammet följt av el- och energi. Naturbruk är det sjätte mest sökta, men har de senaste åren ökat i popularitet.

²² Jämförelse görs för läsåret 2021/22 då nationell statistik för läsåret 2022/23 ännu inte är tillgänglig

Diagram 7. Andel (procent) sökande Ekeröelever till ett yrkesprogram läsåren 2020/21 – 2022/23

Minst antal sökande bland yrkesprogrammen har hotell- och turism. Det är också det program som har minskat mest procentuellt inom samverkansområdet de tio senaste åren. Av de totalt ca 26 000 sökande till nationella program inför läsåret 2021/22 i samverkansområdet sökte 72 till hotell- och turismprogrammet.

Stora skillnader inom programmen när det gäller söktryck för en viss skola eller inriktning

Söktrycket per program beskriver antalet förstahandssökande i relation till antalet platser. Av Storsthlm's årliga rapport över gymnasiebehovet i regionen framgår att söktrycket för de högskoleförberedande programmen är mellan 1,1 och 0,9.²³ Det genomsnittliga söktrycket för alla nationella program i regionen (både fristående och kommunala) är 0,9. Läget och huvudman påverkar också söktrycket. En skola med lägeskommun Stockholm har i snitt högre söktryck och ligger på 0,97. De kommunala skolorna i Stockholm har ytterligare högre och ligger på 1,13 i söktryck.

Samtidigt förekommer stora skillnader inom programmen när det gäller söktryck för en viss skola eller inriktning. Det kan skilja så mycket som mellan 4,0 och 0,0 sökande per plats inom samma program. Det visar att vissa skolor och program är mycket populära medan andra inte har några förstahandssökanden alls, vilket tydligt visar på vikten av att vara en populär och attraktiv skola.

I en avhandling från 2019 undersöks vilka faktorer som påverkar ungdomar mest när de söker gymnasieskola. Studien visar att program har störst vikt för ungdomarna, följt av kunskapsrykte och avstånd, men att det skiljer sig mellan elevgrupper. För elever med lägre betyg var närhet i högre utsträckning en viktig faktor, medan för elever med högre betyg var program oftare en viktig faktor.²⁴

²³ Gymnasiebehovet 2022 – trender och kunskap om Stockholms läns gymnasierregion, Storsthlm

²⁴ Thelin, Mikael (2019) *Valfrihetens geografi och rationella gymnasieval*

En viktig faktor är alltså skolans kunskapsrykte och attraktivitet. Elever är beredda att ta sig ganska långt så länge skolan upplevs som attraktiv och populär. Länets gymnasierregion kan ses som en gymnasiemarknad och är ofta väldigt känslig för faktorer som är svåra att förutse och påverka, som t.ex. rykten. Det kan påverka både fyllnadsgraden på skolan och elevsammansättningen. För en skola som tar emot fler elever som sökt i andra eller tredje hand finns risken att rykte uppstår om att det är en "dålig" skola och att populariteten minskar.

Vilka program som erbjuds kan påverka en skolas status, högskoleförberedande program har en tendens att erhålla högre status än yrkesprogram och introduktionsprogram. Samtidigt visar forskning att blandade grupper gynnar kamratrelationer, trygghet, självkänsla och välmående. Studier visar också att blandade elevgrupper i undervisningen ger positiva effekter för elever med mindre utvecklade kunskaper, utan att inverka negativt på elever med högt utvecklade kunskaper.²⁵

För att få en bild av andra huvudmäns erfarenheter har vi pratat med Stockholms stad. De startade för ett par år sedan en ny stor gymnasieskola på Kungsholmen, Anna Whitlocks gymnasium. Skolan är populär och har drygt 2 000 elever, alla på högskoleförberedande program. Hösten 2022 startade Betty Pettersons gymnasium i nyrenoverade lokaler i Enskede planerad för att ta emot 600 elever fullt utbyggd. 2025 planerar de för ny skola i Slakthusområdet och 2027-28 för en skola i Hagastaden. Dock bygger denna planering på tidigare prognoser av elevutvecklingen för 16-18 åringar. 2019 års prognos pekade på nästan 4 000 fler elever år 2031 än vad 2021 års prognos gör. Av det totala antalet platser på Stockholms egna gymnasieskolor är 40 procent av eleverna hemmahörande i Stockholms stad.

Stockholm har identifierat tre "typer" av skolor. Den första kategorin är skolor som är populära med högt söktryck och där verksamheten "löper" på. Mellanskiktet utgörs av relativt populära skolor, men som är relativt få. Den tredje handlar om skolor som inte fyller sina platser men som för Stockholm som huvudman ändå är viktiga för att tillförsäkra alla deras ungdomar en utbildning. Stockholm märker tydligt i sina skolor att de mer drivna eleverna är beredda att åka långt för en gymnasieutbildning.

Deras bild av beläggningen av stadens skolor är att antalet vakanta platser i gymnasieskolan ökar, företrädesvis på yrkesprogrammen. Men populariteten har ökat på innerstadsskolorna och då de i egen regi. Stockholm ser samtidigt att vissa av deras skolor i västerort har fått ett lägre söktryck. De större skolorna längre ut tycks vara svårare att fylla. Exakt vilka faktorer som driver detta är svårt att fastställa, men traditionellt har det centrala läget och staden som en stabil huvudman säkert spelat in.

Sammantaget är det viktigt att bära med sig, vilket framhålls i SOU 2020:33, att snabba förändringar i elevers intresse visar på att politiska beslut, kommunikationen om programmen samt utbudsaktörernas agerande kan få stora konsekvenser för elevernas val.

²⁵ SOU 2016:77 *En gymnasieutbildning för alla*, SOU 2020:33 *Gemensamt ansvar*

Faktorer som programutbud och bra kommunikationer är möjliga att påverka, men ett sämre kunskapsrykte kan ta lång tid att ändra på.

Omvärldsfaktorer som kan komma att påverka den framtida gymnasiestrukturen för elever på Ekerö och i samverkansområdet

Regeringen beslutade under 2022 om en proposition som bland annat innebär att arbetsmarknadens behov ska få betydelse vid planering och dimensionering av vissa utbildningar på gymnasieskolan.²⁶ Ett krav på samverkan införs på kommuner att ingå avtal om planering, dimensionering och erbjudande om utbildning. De nya bestämmelserna ska börja tillämpas under 2025. Det återstår att se vad dessa förändringar får för konsekvenser för Stockholmsregionen som redan har ett utvecklat samarbete inom området. Men med ökade krav på att ta hänsyn till arbetsmarknadens behov syftar förändringarna till att styra utbildningsutbudet så att det underlättar elevernas etablering i arbetslivet eller fortsatta studier. Skulle regeringens önskan om en anpassning av utbudet till arbetsmarknadens behov inte falla ut är säkerligen fler förändringar att vänta.

Redan nästa år kommer förändringar som innebär att yrkesprogrammen ger behörighet till högskola och universitet. Tillsammans med ett anpassat utbud är förhoppningen att populariteten för yrkesprogrammen ökar. En svårighet som lyfts idag är de ekonomiska risker det finns med att starta yrkesprogram.

Några förändringar av Storsthms samverkansavtal är inte aviserade men kan möjligen ske med anledning av ovanstående. Förändringar i samverkansavtalet avseende möjligheten för sökanden att bli mottagna på lika villkor skulle kunna påverka valfriheten för regionens elever. Samtidigt som möjligheten till "frisök" har inneburit en ökad valfrihet och ett brett utbud av gymnasieutbildning för regionens elever har det uppstått vissa negativa effekter. Till exempel förekommer att kommunala skolor har en majoritet av elever från andra kommuner i sin verksamhet, vilket kan begränsa hemkommunens möjligheter att ta sitt utbildningsansvar enligt skollagen. Hemkommunens elever kan då tvingas söka sig till andra huvudmäns skolor för att få tillgång till önskad utbildning, vilket kan bidra till en ofrivillig rörlighet. Ökad rörlighet bland elever i regionen har även inneburit att fler söker sig till mer centrala skolor som med ökad popularitet får högre antagningspoäng, som i exemplet med Stockholm. När fler elever från ytterområden söker sig mer centralt kan svårigheter uppstå för kommuner i ytterområden att behålla elever på sina skolor. Samtidigt är det vanligare att de mer högpresterande eleverna, ofta från mer socioekonomiskt starka hushåll, är mer benägna att röra på sig, vilket i sin tur har en segregeringseffekt. Risken är att en skola i regionens ytterområden som tar emot fler lågpresterande elever blir än mindre populär, och därmed tvingas lägga ner. Sammantaget innebär ovanstående utmaningar avseende skollagens krav på lika tillgång till utbildning, oberoende av geografisk hemvist eller sociala och ekonomiska förhållanden.

²⁶ 2021/22:189 Dimensionering av gymnasial utbildning för bättre kompetensförsörjning

5. Hur ser det framtida behovet av utbildningsplatser ut för gymnasieskolan inom samverkansområdet?

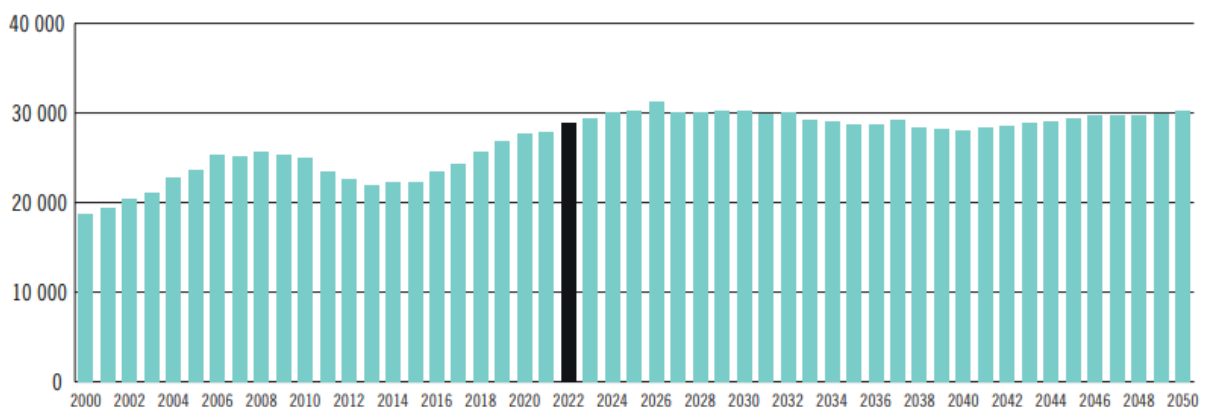
I Storsthlm's gymnasiebehovsrapport beskrivs också hur eleverna i samverkansområdet söker och antas samt hur behovet av gymnasieplatser ser ut i framtiden. Av 2022 års rapport framgår bland annat att det finns 84 000 elever i gymnasieskolan i regionen och att 55 procent går i en kommunal skola och 45 procent i en fristående skola. Vi har nyligen till viss del berört hur intresset ser ut för de nationella programmen inom samverkansområdet och tänkte därför i denna del rikta fokus på hur behovet av platser kan komma att se ut i framtiden.

Enligt Region Stockholms prognoser ökar antalet elever i gymnasierregionen. Diagram 8 visar hur antalet 16-åringar förväntas öka i Stockholms län fram till 2050 enligt Region Stockholms prognos från 2021. Den största delen av ökningen sker innan 2027, därefter förväntas antalet elever minska en aning.

Diagram 8.

16-åringar 2000–2050

Källa: Region Stockholm

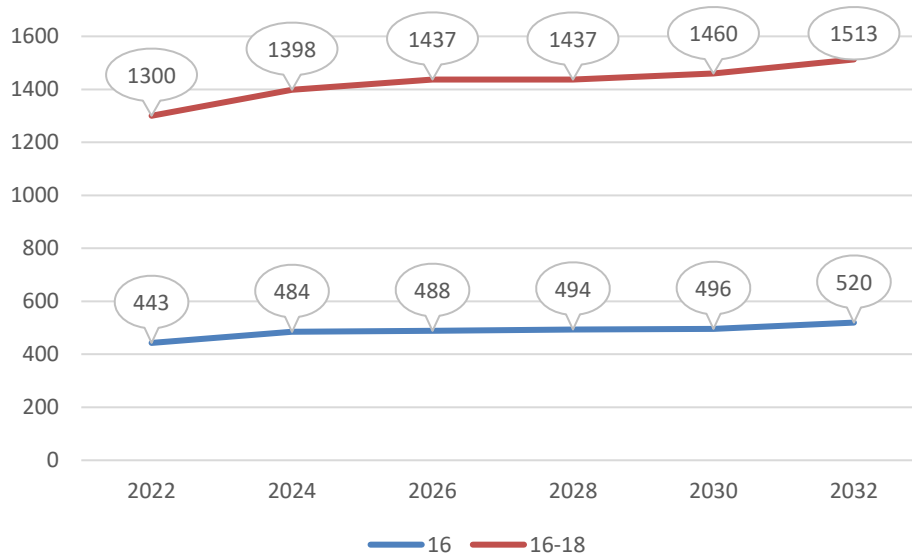
Enligt prognosen förväntas det finnas 29 956 16-åringar i samverkansområdet 2031, jämfört med 27 865 år 2021. Värt att nämna är att prognosen 2021 har skrivits ner jämfört med prognosen från föregående år, 2020. För 2031 innebär den senaste prognosen en nedskrivning med drygt 1 400 16-åringar i länet jämfört med den prognos för 2031 som gjordes 2020.

Prognosen för antalet elever totalt sett i gymnasieskolan i regionen visar på en ökning fram till 2031 med 9 000 elever. Antalet elever ökar kontinuerligt under kommande år med en förväntad topp 2026.

Tittar vi på prognosen för antalet 16-18 åringar i Ekerö, som visas i diagram 9 nedan, ser vi också en förväntad ökning av antalet ungdomar i gymnasieåldern. Dagens ca 1 300 ungdomar förväntas vara ca 1 500 ungdomar 2032. Antalet 16-åringar som varje år kommer att söka gymnasieskola beräknas öka, från dagens ca 450 elever till lite drygt 500 år 2032.

Diagram 9. Antal 16-åringar och 16-18 åringar i Ekerö kommun, 2022-2032

Källa: Ekerö befolkningsprognos 2022-2032

Den största ökningen sker inom de kommande åren fram till 2026. Därefter avtar ökningen men förväntas återigen öka något i slutet av perioden.

I Storsthlm's rapport för 2022 finns även en beräkning av regionens behov av antalet platser i gymnasieskolans årskurs 1 år 2031. Behovet har beräknats utifrån antagningsciffrorna för 2021.

Tabell 2. Behov av ändrat antal platser på högskoleförberedande program år 1 2031 jämfört med preliminärantagning 2022 för länets hela gymnasierregion.

EK	+ 209
ES	- 58
HU	+ 39
NA	+ 447
SA	+ 56
TE	- 112
Totalt	+ 581

Källa: Storsthlm, Gymnasiebehovet 2022

Tabellen 2 ovan gäller endast platser i årskurs 1 och beskriver behovet av antalet platser år 2031 jämfört med det antal platser som erbjuds inför höstterminen 2022. Tabellen visar att det totalt sett för gymnasierregionen finns behov av ytterligare 581 platser i årskurs 1 på de högskoleförberedande programmen inför 2031, jämfört med det antal platser som erbjuds inför den preliminära antagningen till årskurs 1 år 2022. Viktigt att framhålla här är att denna beräkning förutsätter att samtliga platser fylls, vilket innebär att när några skolor har obesatta platser så måste den totala ökningen på andra skolor bli större än 581.

Utgångspunkten i Storsthlm's prognos är att respektive program har samma andel antagna som i augusti 2021. Den andelen kan förstås förändras, till exempel för ekonomiprogrammet där utvecklingen visat på en ökning de senaste åren.

När det kommer till yrkesprogram var totalt sett 23 procent av de tillgängliga platserna obesatta vid skolstart på de kommunala skolorna och 31 procent på de fristående skolorna. Prognosen för yrkesprogrammen visar att det inför höstterminen 2031 kommer att finnas en överkapacitet i årskurs 1 med ca 1 700 platser.

Tabell 3. Behov av ändrat antal platser på yrkesprogram år 1 2031 jämfört med preliminärantagning 2022 för länets hela gymnasierregion

BA	- 312
BF	- 202
EE	- 104
FT	- 215
HA/FS	- 101
HT	- 97
HV	- 226
IN	- 85
NB	- 88
RL	- 69
VF	- 87
VO	- 130
Totalt	- 1 716

Källa: Storsthlm, Gymnasiebehovet 2022

Som vi tidigare nämnt görs insatser för att öka antalet sökande till yrkesprogrammen, vilket kan påverka situationen. Vissa yrkesprogram har ökat antalet antagna de senaste åren, exempelvis fordon- och transport samt naturbruk, vilket kan innebära att den överkapacitet som finns möjligen kan behövas under kommande år.

Antalet obesatta platser vid skolstart i regionen har de tre senaste åren ökat. Vid skolstart i augusti 2021 var fem procent av de tillgängliga platserna på högskoleförberedande program obesatta på de kommunala skolorna och nio procent på de fristående skolorna.

Tabell 3. Totalt antal obesatta platser i samverkansområdet vid skolstart

År	Högskoleförberedande	Yrkesprogram	Totalt
2019	1 364	1 783	3 147
2020	1 434	1 951	3 385
2021	1 498	2 063	3 561

Källa: Storsthlm, Gymnasiebehovet 2022

Varje enskild kommun är ansvarig för att se till att dess elever erbjuds ett allsidigt urval av gymnasieutbildningar. Tillsammans med kommunala och regionala utbudsaktörer finns även de fristående aktörerna. Utbudet av platser i gymnasieskolan påverkas därför i hög grad av hur de fristående aktörerna agerar. Skulle exempelvis fler fristående gymnasieskolor starta eller lägga ner, vilket kommuner har begränsade möjligheter att påverka, förändras utbudet vilket påverkar kommunernas utbudsplanering. Antalet ansökningar om att starta fristående gymnasieskola hos Skolinspektionen har minskat de senaste åren, från ca 70 ansökningar 2018 till ca 35 ansökningar 2022.

Enligt Stockholms stad har antalet sökta platser hos de fristående skolorna i kommunen minskat och det är på dessa skolor de allra flesta lediga platserna finns.²⁷ Intresset för kommunala skolor på regional nivå tycks också vara större. Gymnasieantagningens siffror visar att andelen antagna på sitt förstahandsval till en kommunal skola ligger relativt stabilt de senaste åren, år 2021 var det 71 procent. För fristående skolor i samverkansområdet har andelen antagna på sitt förstahandsval sjunkit något, från 69 procent 2017 till 64 procent 2021.

6. Intresse för en gymnasieskola på Ekerö

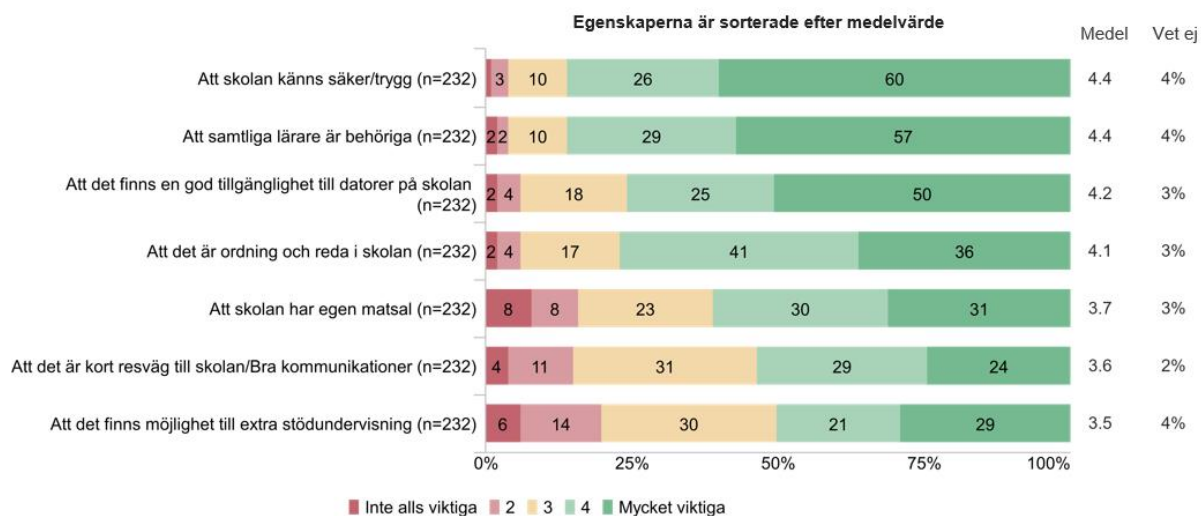
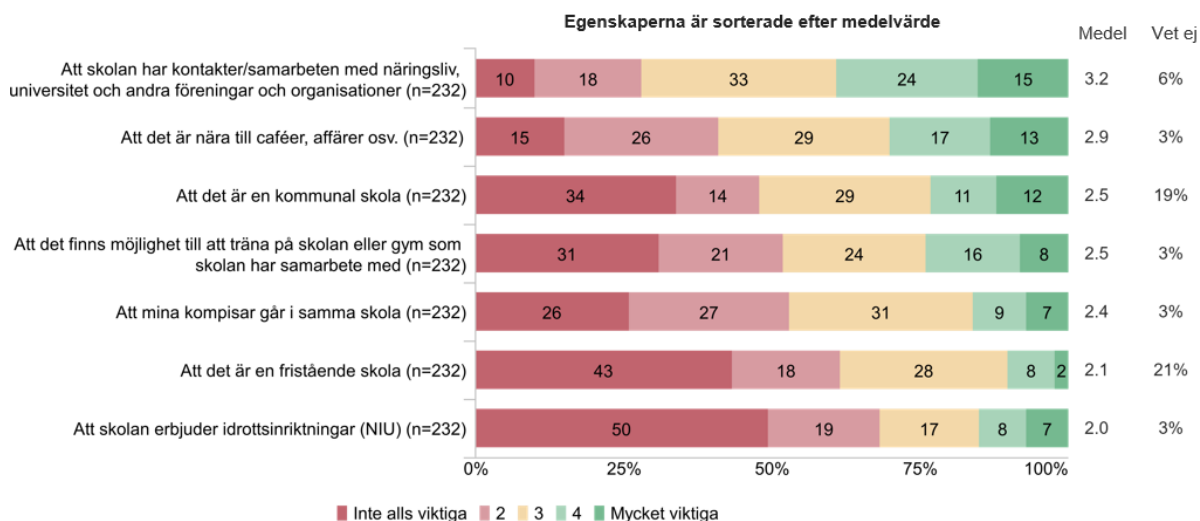
Som ett led i att försöka få en bild av hur Ekerös ungdomar tänker inför gymnasievalet har vi låtit genomföra en intresseundersökning bland eleverna i årskurs nio på Träkvista skola, Uppgårdsskolan och Tappströmskolan.²⁸ Undersökningen genomfördes på skolorna i slutet av april 2022, endast några dagar efter att gymnasievalet stängde den 18 april. Eleverna besvarade en webbenkät med ett antal frågor om deras gymnasieval, bland annat vilket gymnasieprogram de hade valt, vilka faktorer som är viktiga vid val av gymnasieskola och hur troligt det är att de valt en skola på Ekerö om det program och den inriktning de valt fanns på skolan. Totalt besvarades undersökningen av 236 elever, en svarsfrekvens på 71 procent.

På frågan om vilket program eleverna har valt i första hand svarar 75 procent att de planerar att gå ett högskoleförberedande program, 21 procent svarar yrkesprogram och övriga är osäkra. Precis som den faktiska antagningsstatistiken vi redovisat tidigare är intresset störst för ekonomi (27 %) och samhällsvetenskap (20 %) följt av natur (11 %) och teknik (10 %). Bland yrkesprogrammen är intresset störst för naturbruk (5 %), fordon- och transport samt el- och energi (båda 4 %).

Diagram 10 och 11 nedan visar hur svaren har fördelats på frågan; *Hur viktiga tycker du att följande faktorer är vid val av gymnasieskola?* Svaren graderas mellan 1-5 där 1 är *Inte alls viktiga* och 5 är *Mycket viktiga*. De viktigaste faktorerna för eleverna är *trygghet/säkerhet* och en skola med *behöriga lärare*. Även *god tillgänglighet till datorer* och att det är *ordning och reda* framstår som mycket viktiga faktorer vid val av skola. 61 procent anser det också viktigt att skolan har *egen matsal*.

²⁷ Både genom samtal med personal på Utbildningsförvaltningen och genom information på gemensamma möten i gymnasierregionen

²⁸ Enkätundersökningen har genomförts av Origo Group på uppdrag av barn- och utbildningsförvaltningen. För att ta del av hela undersökningen se bilaga 1

Diagram 10.

Diagram 11.

Att tolka svaren kan vara vanskligt men att *trygghet och säkerhet* hamnar högst kan ha att göra med de skolattacker som inträffade tidigare under våren och den debatt som då följde. Samtidigt är det naturligt att elever önskar en trygg skolmiljö. *Tillgången till stödundervisning* och *kort resväg till skolan/bra kommunikationer* framstår också som viktiga faktorer. Som vi tog upp i avsnitt 4 är programutbud på en skola mest avgörande för vilket val en elev gör. Det framstod kanske lite för självklart för oss varför det inte fanns som svarsalternativ.

Om skolan är *kommunal eller fristående*, att *kompisarna går i samma skola* eller att skolan erbjuder *idrottsinriktningar eller träningsmöjligheter* tycks vara av mindre vikt vid val av skola.

I diagram 12 nedan framgår i vilken utsträckning eleverna i årskurs 9 anser att det skulle vara intressant att välja en gymnasieskola på Ekerö. I diagram 13 redovisas de främsta orsakerna till varför de inte skulle välja en skola på Ekerö.

Diagram 12. Om det fanns en gymnasieskola på Ekerö som erbjöd det program och inriktning som du valt/planerar att välja, tror du då att du skulle valt gymnasieskolan på Ekerö istället för den skola du nu valt/planerar att välja?

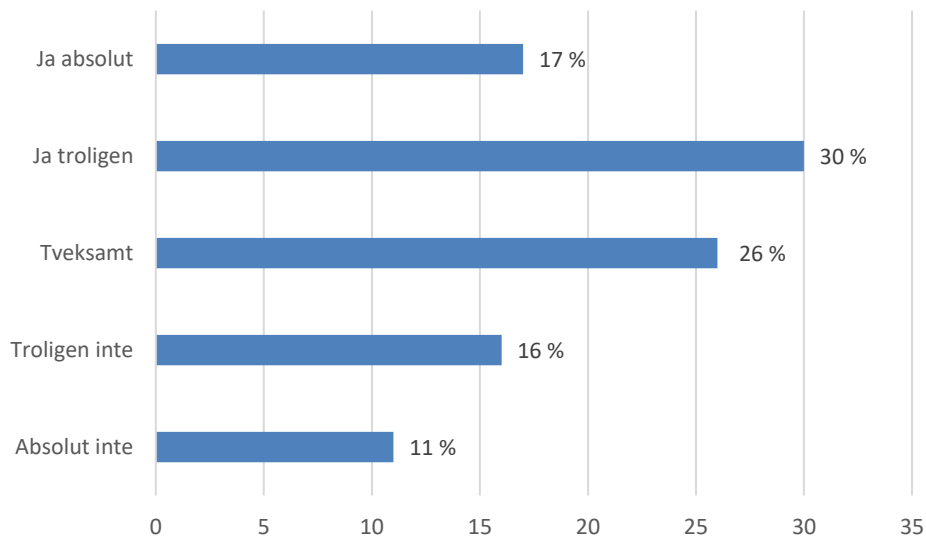
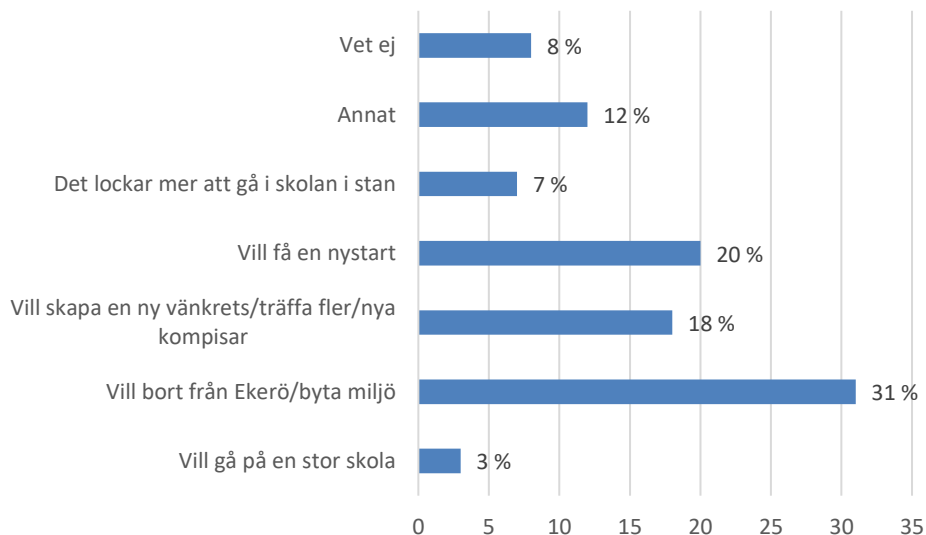

Diagram 13. Vad är främsta skälet till att du inte skulle välja en gymnasieskola på Ekerö?

Knappt varannan elev skulle troligen eller absolut välja en gymnasieskola på Ekerö om möjligheten fanns. Främsta skälet till att inte välja Ekerö är att man vill byta miljö, få en nystart och nya kompisar. Dessa faktorer som viktigast för att inte gå i en skola på Ekerö ligger i linje med det som brukar framhållas.

Förvaltningsledningen genomförde under höstterminen 2022 dialoger med elevråden på högstadieskolorna och några av mellanstadieskolorna. Dialogerna handlade om hur eleverna uppfattar olika frågor kopplade till sin skolsituation. I dialogerna med högstadieeleverna togs även frågan om ett gymnasium på Ekerö upp. De synpunkter som kom fram förstärker den

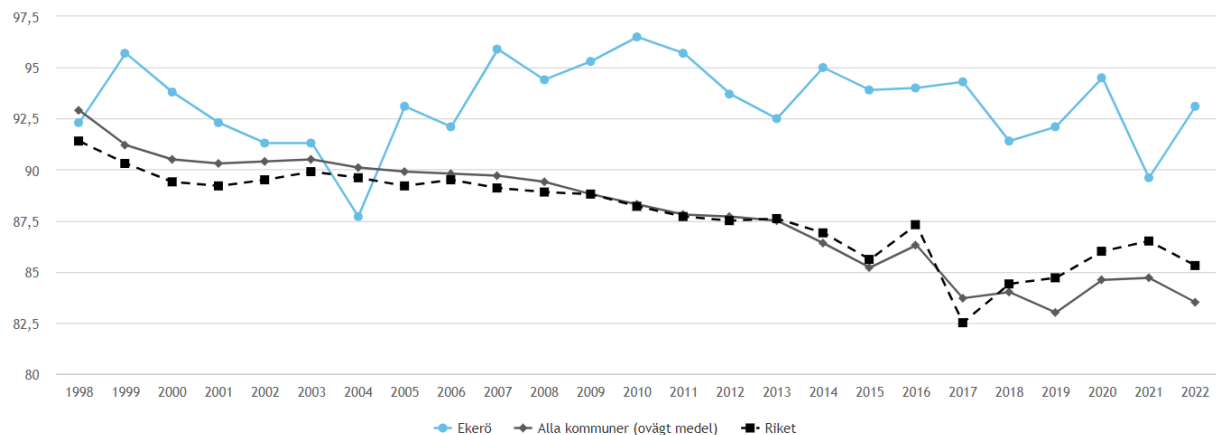
bild som framkommer i enkätundersökningen. Några tror att de skulle välja ett gymnasium på Ekerö men avgörande är att det finns ett program de vill gå på. Flera av eleverna uttrycker att de gärna vill lämna Ekerö för att vara i ett nytt sammanhang med nya kompisar på Gymnasiet.

7. Ungdomar som inte kommer in på eller som påbörjat men hoppat av gymnasieskolan

Alla ungdomar når inte behörighet till ett nationellt program utan hänvisas till något av introduktionsprogrammen. Eller så påbörjar de inte gymnasieskolan alls och är de utan sysselsättning omfattas de av det kommunala aktivitetsansvaret (KAA) tillsammans med de elever som hoppar av gymnasieskolan.²⁹

Andelen elever som bor i Ekerö som inte är behöriga till nationellt program har varierat mellan 5 och 12 % de senaste 10 åren. En orsak till variationen är antalet nyanlända, som överlag uppvisar större svårigheter att nå en gymnasieexamen än övriga elever. Ekerö har bättre siffror än rikets genomsnitt, vilket framgår i jämförelsen i diagram 13 nedan. Av ungdomarna som inte blir behöriga till gymnasiet är de med hög frånvaro och kort skoltid överrepresenterade. Det är vanligt att eleverna lider av psykisk ohälsa av skilda slag och att de haft behov av omfattande särskilt stöd under sin tid i grundskolan.

Diagram 13. Andel (procent) elever i åk 9 som är behöriga till yrkesprogram

Källa: Kolada

Ekerös elever lyckas generellt sett bra i gymnasiet, där en viktig förklaring är socioekonomiska faktorer. Elevernas genomsnittliga betygspoäng för de som gick ut gymnasiet 2021 var 15,4 och motsvarande för riket var 14,5. Ekerö är med det på 6:e plats av Sveriges kommuner.

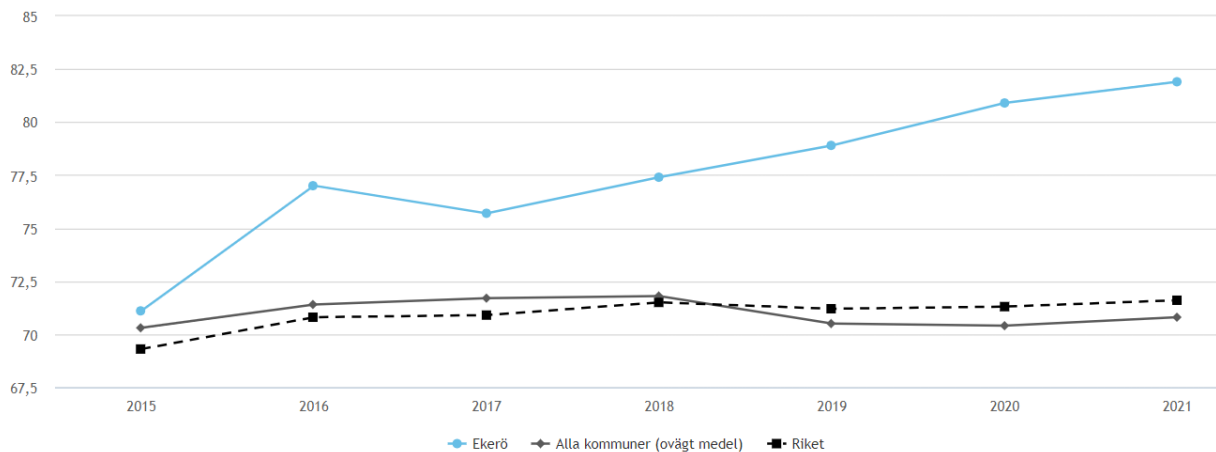
²⁹ Kommunala aktivitetsansvaret regleras i 29 kap. 9 § skollagen och omfattar ungdomar mellan 16 -20 år som fullgjort skolplikten, aldrig påbörjat gymnasiestudier eller avslutat dessa i förtid utan godkända betyg.

Genomströmning i gymnasieskolan

Genomströmningen i gymnasieskolan brukar användas som begrepp för andelen elever som tar examen inom tre eller fyra år. 81,9 procent av eleverna från Ekerö tog en examen inom fyra år, jämfört med riket där motsvarande siffra är 71,6 procent.

Diagram 14. Andelen (%) gymnasieelever med examen inom 4 år

Källa: Kolada

I den statliga utredningen *En gymnasieutbildning för alla*³⁰ skriver de att det inte finns ett enkelt svar på vad som påverkar genomströmningen i gymnasieskolan, bilden av vad som orsakar studieavbrott och brister i studief framgång är komplex. Utredningen pekar på såväl individuella som organisatoriska faktorer som orsak till avhopp, t.ex. brister vad gäller stöd, utbildningens upplägg, introduktionsprogrammets struktur och olika tillämpning av bestämmelserna om elevers rätt till utbildning. Det handlar även om vissa problem när det gäller graden av lärarstöd i undervisningen och att elever ibland inte möts med höga förväntningar.

2018 genomfördes en utredning av genomströmningen i gymnasieskolan i kommunen.³¹ Utredningen konstaterade bland annat att stödet till elever med svårigheter behöver förstärkas, överlämningen mellan grundskolan och gymnasiet behöver också förbättras vilket även det bekräftas av rektorer vi har haft kontakt med. Idag skickas flera informationsbilagor med tillsammans med ansökan till gymnasiet men hur de används hos enskilda gymnasieskolor varierar kraftigt. Utredningen föreslog bland annat att

- Utreda hur elever med ett mer omfattande behov av särskilt stöd kan förberedas inför övergången till gymnasiet.
- Se över rutinerna kring bilagor, hur tas de emot i gymnasieskolan i överlämningen från grundskolan.

I dagsläget arbetar Ekerö aktivt med att följa upp hur det här arbetet fungerar via kommunens gymnasieuppföljning. Antalet gymnasieskolor som eleverna går på försvårar

³⁰ SOU 2016:77 *En gymnasieutbildning för alla*

³¹ *Uppföljningen av elever i gymnasieskolan* (BUN17/199)

den här uppföljningen. Kommunen har mot denna bakgrund nyligen beslutat att utveckla gymnasieuppföljningen genom att införa en ny rutin. De ungdomar som är i fokus är de som har haft behov av särskilt stöd, anpassningar eller problematisk skolfrånvaro i grundskolan.

Lite förenklat består den av tre steg:

1. Tillsammans med rektor och specialpedagog identifiera de elever som uppfyller kriterierna ovan och där bilagor skickas med ansökan till gymnasiet.
2. Säkerställa att mottagande skola har tagit del av medskickade bilagor och anpassat för det stöd som behövs.
3. Fortsatt uppföljning år 2 och 3.

En kurator/studiecoach genomför en personlig överlämning till de gymnasieskolor som tar emot elever inom den särskilda uppföljningen. I detta ingår också att närvaroteamet och kurator samarbetar kring eleverna som avslutar åk 9. Arbetssättet är precis påbörjat men av de nästan 70 elever som lyftes av rektorerna under våren 2022 var 75 procent inskrivna på en gymnasieutbildning, 14 procent på IVG i kommunen och resterande fångades upp i KAA. Responsen från gymnasieskolorna har varierat, vissa har inte svarat alls, andra är mycket intresserade medan andra skolor upplevs mer stressade och svarar att de har svårt att möta alla olika kommuners intressen.

Kommunala aktivitetsansvaret

Kommunerna är enligt lag skyldiga att kontakta och ta reda på sysselsättningen hos alla unga som inte är inskrivna i gymnasieskola. Kommunen ska erbjuda individuellt stöd till ungdomarna i syfte att få dem att närma sig utbildning eller arbete. De arbetar uppsökande och kan erbjuda insatser som t.ex. samtal, jobbcoachning, praktik och arbetsträning samt ungdomsjobb. De stödjer också ungdomarna genom studie- och yrkesvägledning och kontakt med myndigheter för att få dessa att närma sig en utbildning eller komma i arbete. I Ekerö ansvarar CVAG för det kommunala aktivitetsansvaret och under vårterminen 2022 arbetar de med 70 ungdomar.³² 45 av dessa hade studiebevis.³³ Resterande ungdomar har alltså hoppat av gymnasiet eller aldrig påbörjat studierna.

Vissa ungdomar har behov av mer omfattande insatser medan andra kanske bara behöver komplettera sitt studiebevis för att få sitt examensbevis från gymnasieskolan. Enligt kommunens KAA-samordnare kan en gymnasieskola på Ekerö underlätta möjligheten för dessa att komplettera med gymnasiekurser för att därmed uppnå en gymnasieexamen. Även de ungdomar som har större behov och kanske har längre till gymnasieexamen kan ha fördelar av en skola i kommunen, eftersom personal inom kommunen ofta känner till ungdomarna och därmed kan lotsa dessa till fortsatt utbildning i närområdet.

³² Ungdomar skrivs in och ut löpande varför antalet varierar.

³³ För att ta examen från gymnasieskolan behövs godkänt i vissa kurser (beroende på program), godkänt i minst 2 250 av 2 500 poäng och ett godkänt gymnasiearbete. Har man fullföljt de tre åren men utan examen får man ett studiebevis istället.

8. Kostnad för gymnasieskolan

Den totala programkostnaden för gymnasieskolan i Ekerö har ökat från 108 mkr år 2018 till 127 mkr 2021. Kostnadsökningen påverkas av flera faktorer. Dels av den generella uppskrivning av programpriser som fastställs inom samverkansområdet, men också av ett ökat elevantal i gymnasieskolan. Men en viktig faktor är också de stora skillnaderna i programpris mellan de olika programmen. Samhällsvetenskapsprogrammet och ekonomiprogrammet har ett programpris på runt 80 tkr/läsår medan naturbruksprogrammet ligger på 170 tkr/läsår. Vissa inriktningar på yrkesprogrammen ligger dock på över 200 tkr/läsår. Fler elever på yrkesprogram innebär således högre totala kostnader för gymnasieskolan.

9. Slutsatser och möjliga alternativ

Utformandet av en eventuell gymnasieskola i Ekerö kommun kan variera och det finns en rad faktorer att ta hänsyn till. Storlek på skolan, vilka nationella program som ges, var skolan ska vara belägen och i vilka lokaler är kanske de viktigaste. Risker och möjligheter med att etablera en skola behöver nogra vägas mot varandra, och utgör ett avgörande underlag för ett kommande beslut.

I det följande kommer vi att redogöra för vilka möjligheter och risker vi identifierar med att starta en gymnasieskola på Ekerö. Någon rangordning görs inte. Redogörelsen utgår från kända fakta idag med utgångspunkt i vad som har presenterats i denna rapport. Vi presenterar här två alternativ för hur en gymnasieskola på Ekerö skulle kunna utformas samt alternativet att avvakta med en gymnasieskola.

1. En gymnasieskola för ungefär 500–600 elever med tre (NA, EK, SA) av de mest populära högskoleförberedande programmen. Möjligen även ett eller två av de mest sökta yrkesprogrammen.
2. En gymnasieskola med specialpedagogisk verksamhet, inriktad mot elever som når behörighet till nationella program men som har ett fastställt specialpedagogiskt behovsstöd. Undervisning sker i mindre grupper i en verksamhet med ungefär 30-50 elever.
3. Avvakta med att starta en gymnasieskola på Ekerö. Om förutsättningarna förändras bör en start övervägas.

Vi kommer inte i detalj redovisa hur alternativ 1 och 2 bör utformas utan snarare hur en verksamhet skulle kunna utformas utifrån vissa givna förutsättningar.

Möjligheter och positiva effekter av en gymnasieskola i Ekerö kommun

- Rent generellt skapar en gymnasieskola på Ekerö en ökad valfrihet för eleverna genom möjlighet att söka till en skola även här.
- Minskad restid till en gymnasieutbildning för kommunens ungdomar.
- Egenvärde att erbjuda gymnasieutbildning i kommunen. För att kunna erbjuda utbildning från förskola till gymnasiet, hela utbildningslinjen.

- Utbildning med nationella program kompletterar dagens IVG med introduktionsprogram, vilket skapar bättre förutsättningar för fler elever att ta klivet från ett introduktionsprogram till ett nationellt program.
- Möjligen kan en skola i närområdet minska avhopp från gymnasiet och därmed öka genomströmningen.
- Samverkan mellan grundskola och gymnasium kan gynna en övergång mellan utbildningsformerna, framförallt för vissa elever som kan uppleva övergången som problematisk.
- Dagens gymnasieemarknad jämfört med tidigare är i högre utsträckning segregerad, både utifrån kön och socioekonomi. En gymnasieskola med både högskoleförberedande program och yrkesprogram kan bidra till att skapa en mer blandad och heterogen skola.
- Som hemkommun är vi skyldiga att se till att alla ungdomar får tillgång till en gymnasieutbildning. Vid t.ex. förändringar i samverkansavtal eller liknande som riskerar att påverka tillgången på utbildning står kommunen mindre sårbar med ett eget gymnasium.
- En specialpedagogisk verksamhet kan fånga upp de elever som är mest i behov av stödinsatser och riskerar att hoppa av. Erfarenheten visar att de elever från Ekerö som i störst utsträckning har svårt att fullfölja gymnasiestudierna är elever som under grundskoletiden har hög frånvaro och stort stödbehov. De har i högre utsträckning svårare att ta sig till skolan och kortare resväg skulle ge bättre förutsättningar för denna elevgrupp att lyckas.
- Ungdomar i KAA kommer närmare en gymnasieutbildning och kan lättare hjälpas till en fullföljd gymnasieutbildning. Ungdomarna är kända av kommunen, både för Närvaroteamet och socialförvaltningen, vilket kan förenkla stödet att ta sig till skolan.
- Generellt lyckas visserligen Ekerös ungdomar väl i gymnasiet men med en specialpedagogisk verksamhet sätts särskilt fokus på en många gånger utsatt grupp. De långsiktiga samhällskostnaderna för de elever som inte når en gymnasieexamen och samtidigt hamnar i utanförskap är höga.
- I ett kommunperspektiv skapar en gymnasieskola ytterligare arbetstillfällen.
- Ett resursgymnasium kan samarbeta med lokala arbetsgivare för möjlighet att erbjuda eleverna praktikplatser med stöd av kvalificerade handledare.

Risker med att starta en gymnasieskola i Ekerö kommun

- Kostnaderna för gymnasieskolan som helhet riskerar att öka. För få elever söker sig till skolan vilket innebär högre kostnad/elev än regionens prislista. Framförallt gäller det alternativ 1, i mindre utsträckning alternativ 2.
- Vilka kostnaderna blir kommer bli svårare att förutse. Idag vet vi vad varje elev kommer att kosta genom befintlig prislista och vi vet det ungefärliga elevantalet, med egen skola blir kostnaden per elev beroende av fyllnadsgrad.

- En skola på Ekerö som bland sökanden uppfattas som bra behöver nödvändigtvis inte locka till sig de elever som är högpresterande. Elever som är tillräckligt drivna är beredda att resa långt, vilket i synnerhet gäller elever i den högpresterande gruppen. Närhetsfaktorn kan vara en viktig del, men den är möjligen inte så pass avgörande att den lockar dessa elever till sig.
- En skola med många andrahandsökande minskar i popularitet, även andra faktorer kan påverka en skolas rykte. Sämre rykte kan uppstå snabbt, men kan ta lång tid att vända.
- Få sökande från andra kommuner innebär ett instabilt elevunderlag, helt beroende av Ekeröelever. Fåtal elever utifrån kan minska intresset även för Ekeröelever som vill skapa nya och fler sociala kontakter.
- Tidigare elevprognoser över antalet gymnasieelever i regionen har skrivits ner år 2022. Ett visst vikande söktryck till skolor i kommunens närhet, t.ex. Blackeberg och Bromma gymnasium, signalerar möjliga svårigheter att locka elever.
- Antalet sökande till ett yrkesprogram har stadigt minskat. Fortsätter denna minskning, vilket mycket talar för, kan det bli svårt att attrahera tillräckligt många elever till ett yrkesprogram på Ekerö. Prognosen visar fler lediga platser under de kommande tio åren.
- Start av en mindre specialpedagogisk verksamhet riskerar höga kostnader för exempelvis ledning och administration om inte samordning kan ske med befintlig verksamhet. Höga marginalkostnader.
- En verksamhet inriktad mot elever med särskilda behov riskerar få sökanden. Elever som haft omfattande stöd i grundskolan på Ekerö kan vilja komma bort från den lokala miljön förknippad med negativa erfarenheter. De vill ha en nystart.

En gymnasieskola med 500-600 elever (alternativ 1)

Elevunderlag och programutbud

Enligt nuvarande prognos lämnar varje år ca 450-500 elever grundskolan i Ekerö kommun de kommande tio åren. 2022 söker ungefär 25 procent ekonomiprogrammet (drygt 100 elever), 20 procent samhällsvetenskapsprogrammet och drygt 10 procent naturvetenskapsprogrammet vilket gör dessa program till de mest populära. Det är självklart omöjligt att veta hur stor andel av dessa som kommer att söka sig till en skola på Ekerö men om vi utgår från vår intresseundersökning, där nära hälften visade intresse, skulle det kunna se ut enligt nedan.

Tabell 3. Antal elever per program för läsår 1-3

	NA	SA	EK	EE	Totalt antal elever
Läsår 1	32	64	64	12	172
Läsår 2	64	128	128	24	344
Läsår 3 (fullt utbyggd)	96	192	192	36	516

Målsättningen bör självklart vara att även locka till sig elever från andra kommuner, men samtidigt kan det innebära en utmaning. Det geografiska läget en bit från tunnelbanan och indikationer om minskat söktryck på skolor i västerort längs med gröna linjen talar till viss del emot möjligheten att nå externa elever. För att få en så hög beläggningsgrad som möjligt är det rimligt att erbjuda de mest populära programmen. Ju högre beläggningsgrad desto större möjlighet att skapa en ekonomiskt effektiv och hållbar verksamhet på sikt. De första verksamhetsåren kommer troligen, oavsett om alla elevplatser fylls, innebära svårigheter att få en budget i balans. Utöver att dessa program är de mest populära har de alla en liknande ämnesstruktur med endast ett fåtal ämnen som enbart finns på respektive program, vilket underlättar vid rekrytering av lärare men också möjligheter till samläsning.

Utöver de tre mest populära programmen, som alla är högskoleförberedande, bör även möjligheten att starta en gymnasieskola med något eller några yrkesprogram övervägas. Andelen elever som läser något av yrkesprogrammen är dock avsevärt lägre. 2022 är naturbruk och el- och energi de två mest sökta programmen med 19 respektive 18 sökande från Ekerö. Utöver att antal sökande till dessa program troligen kommer att bli få är både drift- och uppstartskostnader avsevärt högre för dessa program. Att starta ett yrkesprogram med ca 10 elever per program innebär en ekonomisk utmaning och får därför vägas mot övriga faktorer.

Storlek på skola

En skola med 500-600 elever bygger på ett antagande utifrån antalet möjliga Ekeröelever. Kommunens storlek och geografiska läge innebär en begränsning av hur stor en gymnasieskola kan vara. En annan fråga är hur stor en gymnasieskola generellt ska vara utifrån ett resursperspektiv? Utredningen SOU 2020:33 anger att skolstorlek har betydelse men att det är oklart vilken den optimala storleken skulle vara. En större skola antas kunna optimera undervisningsgrupperna bättre och möjliggöra samläsning mellan program och gemensam finansiering av administrativa och andra fasta kostnader. Modellberäkningar visar att en optimal storlek på en gymnasieskola kan vara 900 elever, 600 som gräns för en liten gymnasieskola och minsta skolenhet till 300 elever.³⁴

³⁴ SOU 2020:33, s 226

Inriktning

I syfte att bredda målgruppen för skolan är ett alternativ att starta med en viss profil eller inriktning, till exempel idrottsutbildningar. Upplägget kräver ofta ett nära samarbete med lokala idrottsföreningar. Utredningen har kontaktats av representant för Skå IK som visat intresse för en skola med idrottsprofil. Skulle beslut om att starta en gymnasieskola tas bör fortsatta kontakter med de lokala idrottsföreningarna föras och diskutera ett samarbete kring idrottsprofil. Möjligen kan placeringen av ett gymnasium med idrottsinriktning bättre lämpa sig i Svanhagen i nära anslutning till befintliga idrottsanläggningar. Idag går ca 40 ungdomar från Ekerö på en nationell idrottsutbildning med över 10 olika idrottsinriktningar. Hur intressant en sådan utbildning skulle vara om den erbjuds på Ekerö är svårt att avgöra och beror på vilka och hur många sporter som erbjuds. En skola med enbart idrottsprofil bedöms ha svårt att bära sig rent ekonomiskt och förutsätter elevunderlag från andra kommuner. Tillgängliga lokaler och tillgång till goda träningsmöjligheter är viktiga faktorer.

Utöver idrottsinriktningar finns det även möjligheter att utveckla särskilda varianter inom ett nationellt program för att skapa intressanta utbildningsvägar.

Lokal

Utredningen lämnar inget konkret förslag på lämplig lokal för en framtida gymnasieskola men det framstår som avgörande att skolan placeras centralt i närheten av Tappström. Tillgången på lokaler idag är begränsat varför Tappströmskolans område tycks vara det enda rimliga i dagsläget. Kort resväg och bra kommunikationer är viktiga faktorer för våra elever och då framstår centrum som den bästa placeringen. För att skapa en så populär skola som möjligt och en viss "hausse" kring en ny skola framstår det som en fördel om lokalen är ny, eller i alla fall nyrenoverad. Med utbyggnad av de kommunala grundskolorna i kommunen³⁵, flytt av Birkaskolan samt eventuell etablering av Internationella engelska skolan kan möjliggöra för en gymnasieskola på Tappströmskolans område.³⁶

För att locka fler elever från andra kommuner kan en placering vid till exempel Brommaplan övervägas. Visserligen skapar det inte samma närhet, och för de elever som idag går i till exempel Bromma gymnasium och Blackebergs gymnasium blir avståndet oförändrat. Den stora fördelen är förstås möjligheten att locka fler elever från andra kommuner, vilket kan skapa ett mer stabilt och långsiktigt elevunderlag. Exempel på en liknande lösning är Värmdö gymnasium som under 1990-talet startade i lokaler i närheten av Gullmarsplan i Stockholm. Värmdö kommun erbjöds då av Stockholms stad att hyra in sig i befintliga skollokaler. Värmdö gymnasium anses idag som en mycket populär skola med relativt höga antagningspoäng och de har en stor andel elever från andra kommuner. Samtidigt är Värmdö kommun en klart större kommun än Ekerö med nästan 50 000 invånare vilket ger andra förutsättningar för till exempel elevunderlag.

³⁵ Sanduddens skola blir F-9, Ekebyhovskolans kapacitetsökning samt möjlig utbyggnad/nybyggnad av Stenhamra skola.

³⁶ IES har godkännande för F-9 med 600 elever och planering pågår för en flytt av Birkaskolan till fastigheten där Ekebyhovskolan idag ligger.

Vid ett beslut om att starta en gymnasieskola bör därför Stadsbyggnadsförvaltningen ges i uppdrag att hitta en lämplig plats och lokal.

För ändamålet bör alltså en lokal som rymmer minst 500 elever tillskapas. Utredningen har tagit del av uppgifter från Haninge, Stockholm och Huddinge om dimensionering av skolor, elevgrupper med mera.³⁷ Klasser om 30–33 elever bedöms vara en lämplig storlek ur resurssynpunkt. Det avser högskoleförberedande program medan för yrkesprogram är klasserna mindre men varierar beroende på program. SWECO anger avseende Haninge att 18 elever på ett yrkesprogram är max och 32 elever på ett högskoleförberedande.

Uppskattat lokalbehov gymnasieskola med 500 elever (exkl. yrkesprogram)

Antal	M2/enhet	Specifikation	M2
20	60	Klassrum	1 200
15	30	Grupprum	450
2	60	Laborationssal	120
2	60	Specialsal (musik/bild/dator)	120
		Läraryrmmen (t.ex. kapprum, pausrum, konferens, arbetsrum)	1 000
		Ledning och admin (exped., arb.rum, konferens)	300
1	500	Matsal och kök	500
		Lokaler för elever (t.ex. kafeteria, bibliotek, elevråd/föreningar, skåphall)	1 200
		Elevhälsa (t.ex. arbetsrum, skolsköterska)	80
		Övrigt (t.ex. städ, omkl.rum, teknikrum)	200
		Totalt	5 170

Personal

Antal lärare och övrig personal är beroende av till exempel vilka program som erbjuds, tjänstefördelning av lärare (utifrån lärarnas legitimation och behörigheter samt elevernas timplan), schemaläggning, samverkan med övrig verksamhet. Ett överslag utifrån omvärldsbevakning av hur andra gymnasieskolor bemannar ser en möjlig bemanning ut enligt följande.

³⁷ Stadsrevisionen (2018:12) *Styrning av gymnasieskolornas ekonomi och verksamhet*, Huddinge kommun
Genomlysning Huddingegymnasiet och Sågbäcksgymnasiet – programutbud, lokaler och skolenhet, SWECO
Elevprognos och lokalutredning för gymnasieskola och vuxenutbildning i Haninge kommun – sikte mot år 2037

Uppskattat personalbehov gymnasieskola med 570 elever

Skolledning (rektor, bitr rektor)	2
Lärare	32
Admin (t.ex. ekonomi, skolass, reception, vaktmästeri)	4
SYV	1
Elevhälsa (t.ex. skolsköterska, kurator, specialpedagog)	4
Bibliotekarie	1

32 lärare på 570 elever ger en lärartäthet på drygt 17 elever per lärare. Genomsnittet i riket för gymnasieskolan läsåret 2021/22 är 12,3.³⁸ Lärartätheten i riket är alltså högre men är beräknat på både högskoleförberedande och yrkesprogram där lärartätheten generellt är högre på yrkesprogram. S- och E-programmen har flera gemensamma ämnen vilket bidrar till möjligheten att ha färre lärare. Samtidigt är det uppskattade personalbehovet enbart en uppskattning och mer kanske till för att visa ett ungefärligt personalbehov.

Ekonomi

En grov kostnadsjämförelse har tagits fram för en exempelskola på Ekerö. Skolan har i exemplet 576 elever och bygger på samverkansavtalets programpriser för de tre aktuella programmen. I exemplet har vi valt bort yrkesprogram på grund av svårigheter att uppskatta kostnaderna. Här skiljer sig exempelvis lokal- och investeringskostnaderna avsevärt beroende på yrkesprogram. Exemplet innehåller för varje årskurs tre klasser på SA-programmet, två klasser på E-programmet och en klass på N-programmet. Vi har lagt till en klass på S-programmet jämfört med exemplet ovan. På kostnadssidan används som beskrivs nedan både fördelningstal från programpen, nyckeltal för antal elever per lärare för beräkning av personalkostnad för lärare samt vissa grunddata från Tappströmskolan. Jämförelsen visar på ett underskott på 1,5 mnkr. En jämförelse med en faktisk gymnasieskola i liknande förortskommun med samma program kan behöva göras för att få fram en mer korrekt kostnadsbild.

I nedanstående kostnadsjämförelse ingår en lärartäthet motsvarande 18 elever/lärare utifrån hur det ser ut på många skolor med högskoleförberedande program i Stockholmsområdet.³⁹

Framtagen kostnadsjämförelse utifrån 2022 års programintäkter och kostnader (tkr):
Intäkter

Programintäkt i kr/elev samt totalkostnad per år i tkr	Programpris år 2022	Antal Årskostn/program	
		elever	tkr
Samhällsvetenskapliga programmet (SA)	80 081	288	23 063
Ekonomiprogrammet (EK)	80 258	192	15 410
Naturvetenskapliga programmet (NA)	88 793	96	8 524
	Totalt:	576	46 997

³⁸ Skolverket, Siris

³⁹ Siris

Kostnader

Personalkostnad lärare och rektorer (heltidstjänster)	Årskostnad tkr
32 lärare (snittlön 46 700 kr/mån)	25 331
1 rektor och 1 biträdande rektor	2 277
Totalt:	27 609

Kalkylkostnad övriga kostnader - underlag från Tappströmskolan	Årskostnad tkr
Lärverktyg	1 551
Studie- och yreksvägledare	555
Administrativ personal	724
Övriga skolgemensamma kostnader inklusive kompetensutveckling	427
Skolcafé	143
Lokalkostnad inkl städ mm, exklusive internhyra	1 517
Totalt:	4 917

Övriga kostnader - enligt pris i Samverkansavtalet (grund i Riksprislistan)	kr/elev	Årskostnad tkr
Elevhälsa	2 263	1 303
Måltider	7 057	4 065
Skolskjutsar	2 204	1 270
Lokalkostnader	16 218	9 342
Totalt:		15 980

Summering

Summering intäkter och kostnader ovan	Årskostnad tkr
	46 997
Kostnader	48 505
Totalt:	-1 508

Kalkylen visar ett underskott på ca 1,5 mnkr. Enligt Stadsrevisionen i Stockholms stad finns en tumregel ute på skolorna att det bör vara 32 elever per klass för att nå en ekonomi i balans.⁴⁰ Exemplet ovan innehåller genomgående en klasstorlek på 32 elever men uppvisar ett underskott. Posterna i tabellen för *Övriga kostnader* är inte fördelade på faktiska kostnader utan är en indexreglerad uppskattning av kostnaden för de olika delarna i programpengen utifrån samverkansavtalet Storsthlm. Det är först vid en fördjupad analys genom jämförelse med likvärdig befintlig gymnasieskola som ett faktiskt antagande om en ekonomi i balans eller inte kan göras.

Det som avgör om en skola kan uppvisa en ekonomi i balans är på intäktssidan hur välfyllda klasser man har över tid och på kostnadssidan främst personalkostnad och lokalkostnader. Lokalkostnader i form av hyra enligt samverkansavtalet stämmer väl överens med Tappströmskolans lokaler. Om avsikten är att ha en nybyggd eller renoverad skola kommer lokalkostnaden att vara högre än i exemplet ovan. Uppbyggnad av ny gymnasieskola blir kostsamt under uppbyggnadstiden då man fyller på med en ny årskurs per år. Fasta kostnader som normalt sett fördelas på tre årskurser ska fördelas på en årskurs första året och så vidare. Utökade kostnader utöver detta kan bestå i att klasserna inte fylls. Det är viktigt att det finns sökkraft till skolan, om en klass inte fylls redan från årskurs 1 kommer

⁴⁰ Stadsrevisionen (2018:12) *Styrning av gymnasieskolornas ekonomi och verksamhet*

detta underskott att följa med i tre år. Skolor med svag ekonomi har enligt Stadsrevisionen en låg beläggningsgrad, under 70%.

Huvudmannaskap

Enligt utredningsuppdraget från barn- och utbildningsnämnden ska utredningen förutsättningslöst se över möjligheten att starta en gymnasieskola oavsett huvudmannaskap.

Vill kommunen att en fristående aktör ska etablera sig i kommunen istället för att starta en gymnasieskola i egen regi är förutsättningarna delvis annorlunda ur flera aspekter. Kommunen styr inte över programutbud och eventuell inriktning eller elevantal. En intressent måste finna det attraktivt att starta utifrån elevunderlag och ekonomi. Kommunen kan visserligen underlätta för en fristående aktör men det är den fristående aktören som i övrigt helt styr etableringen. Skolinspektionen är prövningsinstans och en sökande kan få tillstånd att starta tidigast höstterminen året efter att ansökan lämnades in. Eventuella samordningsvinster med t.ex. grundskola och IVG (t.ex. delade tjänster) försvåras genom olika huvudmannaskap.

Dialog med Storsthlm och gymnasieantagningen

Redan idag för Ekerö kommun en kontinuerlig dialog med Storsthlm och skolhuvudmän inom regionen på flera nivåer, både på politisk nivå och av barn- och utbildningsförvaltningen. Inom samarbetet i gymnasieregionen finns sedan 2019 ett antal geografiska kommunkluster med målet att skapa ännu bättre förutsättningar för regional dialog, samordna planering och dimensionering. I ett eventuellt fortsatt arbete med att starta en gymnasieskola på Ekerö är det avgörande att fortsätta vara en del i detta viktiga samarbete.

Samverkan med andra verksamheter i kommunen

Naturligt är att organisera IVG med en gymnasieskola eftersom det innebär en rad samordningsvinster. Även en gymnasiesärskola kan samordnas med en gymnasieskola. Lokaler men även lärartjänster och annan personal kan lämpligen organiseras så att samordningsvinster uppstår.

En gymnasieskola för elever med särskilda behov (alternativ 2)

Elevunderlag och program

Ett annat alternativ är en mindre gymnasieskola som bedriver undervisning i små grupper för elever som har behov av extra stöd. Eleverna söker på samma sätt som övriga elever och måste uppfylla behörighetskraven till det sökta programmet.

Varje år påbörjar ett antal ungdomar gymnasieskolan som precis uppnår behörighet men som under sin gymnasieutbildning är i stort behov av olika stödinsatser. Utredningen kan visa att det framförallt rör ungdomar som redan i grundskolan uppvisat frånvaroproblematik, sociala svårigheter av varierande grad och som varit föremål för olika typer av stödinsatser som mindre undervisningsgrupper och individuella anpassningar. Flera har en psykisk ohälsa och/eller diagnoser inom autismspektrat (AST) som på olika sätt begränsar ungdomarnas möjlighet att tillgodogöra sig utbildningen på en vanlig gymnasieskola, där undervisning normalt sker i stora elevgrupper med stort eget ansvar för studierna. Visserligen uppvisar elever från Ekerö generellt goda studieresultat i både grundskola och gymnasieskola men

denna grupp har ökat samtidigt som de individuella hindren tycks ha blivit större. Intresset för en gymnasieskola som erbjuder goda möjligheter till stödundervisning styrks av svaren i intresseundersökningen där hälften av eleverna anser att det är viktigt med tillgång till stödundervisning på skolan.

En rimlig storlek på en mindre gymnasieskola kan var ca 50 elever vid fullt utbyggd verksamhet. Undervisning kommer att bedrivas i mindre grupper på ett eller flera nationella program. Lämpliga program kan vara samhällsvetenskapsprogrammet och/eller ekonomiprogrammet, men även ett yrkesprogram kan säkert locka elever. Möjligen kan en fördjupad undersökning genomföras mot målgruppen för att närmare ta reda på vilka nationella program som är mest intressanta.

Specialpedagogisk verksamhet (SPV)

Sedan en tid finns inom samverkansområdet klasser på vissa skolor som särskilt vänder sig till elever som är behöriga till ett nationellt program men som har ett konstaterat stödbehov, så kallad specialpedagogisk verksamhet. Dessa skolor är möjliga att söka precis som alla andra och för att en elev ska vara aktuell krävs ett fastställt specialpedagogiskt behov tillsammans med behörighet för det aktuella programmet. Fram till och med 2019 ersattes samtliga skolor oavsett huvudman (fristående eller kommunal) med programpeng och i förekommande fall tilläggsbelopp. Under 2020 fastställdes ett strukturbidrag för SPV-klasser vid samtliga skolor oavsett huvudman i länets kommuner efter förslag från Storsthlm. Strukturbidraget fastställdes till 154 tkr per elev och år. I april 2021 valde dock Stockholms stad att återgå till systemet som gällde fram till 2019, vilket innebar att överenskommelsen inom Storsthlm med ett fastställt strukturbidrag upphörde. Mot den bakgrunden gäller nu för alla kommuner att komma överens om ersättning och villkor. Från och med höstterminen 2022 har Stockholm stad infört ett eget strukturbidrag för gymnasieskolans nationella program med SPV-klasser. Ekerö kommun har kommit överens med Stockholm och för en plats i en SPV-klass betalar Ekerö enligt deras fastställda strukturbidrag.⁴¹ Även andra kommuner och fristående huvudmän har inrättat SPV-klasser.

Kommunerna i länet har tillsammans formulerat kvalitetskriterier för nationella program med specialpedagogisk verksamhet och används i överenskommelser för inskrivna elever.

- Eleverna i målgruppen har efter utredning konstaterats ha rätt till särskilt stöd alternativt att motsvarande behov kan styrkas på annat sätt.
- Eleverna i målgruppen har behov av och får del av specialpedagogiska insatser.
- Minst en legitimerad lärare per grupp med tillgång till specialkompetens, t.ex. specialpedagog.
- Undervisningen bedrivs med högre personaltäthet och lärartäthet.
- Undervisningen har en anpassad lärmiljö. Undervisning sker i ett mindre sammanhang. Det innebär mindre gruppstorlekar anpassade till elevernas behov.
- Elevgruppen har ökat behov av och får ökade resurser avseende elevhälsa.

⁴¹ För läsåret 2022/23 *Strukturbidrag till gymnasieskolans specialpedagogiska verksamhet från och med höstterminen 2022*, Stockholm stad, Dnr 1.3.2-1238/2022

- Elevgruppen kräver ökade resurser i form av administration/övrigt (har många kringkontakter mm) samt elevassistenter.
- Lokalkostnaden innefattar all hyra, städ och vaktmästare.
- Skolan måste anmäla antalet platser i Indra till kommande läsår till Storsthlm.

Det är huvudmannen för skolan, precis som för alla nationella program, som beslutar om mottagande i en SPV-klass efter en behovsbedömning. Det finns för närvarande ca 10 ungdomar från Ekerö som går i en specialpedagogisk verksamhet. En specialpedagogisk verksamhet kan locka elever även från andra kommuner, speciellt om verksamheten utformas i enlighet med överenskomna kvalitetskriterier. Vi har sett att detta är en grupp av elever som även finns i Ekerö, dels genom kommunens gymnasieuppföljning och dels genom Central elevhälsas arbete med till exempel närvaroteamet.

Samverkan

En naturlig samverkan kan ske med IVG, både genom lokaler och personal. Kommunens närvaroteam inom Central elevhälsa kan ses som en resurs vid en möjlig etablering av en mindre gymnasieskola utifrån sin specifika kompetens inom det specialpedagogiska området. Även en gymnasiesärskola är en verksamhet som på flera sätt kan dra nytta av och även bidra med lärarkompetens vid en etablering. En gymnasiesärskola med utvecklat samarbete med Socialförvaltningen inom t.ex. KTT och LSS kan även ge förutsättningar till samverkan med en mindre gymnasieskola med föreslagen inriktning. Verksamhet för ungdomar som omfattas av det kommunala aktivitetsansvaret kan förläggas i anslutning till gymnasieskolan. En plats där de kan få stöd, ett socialt sammanhang och meningsfulla aktiviteter som kan syfta till att närma sig en gymnasieutbildning

Vi ser därmed en rad samordningsvinster och möjligheter till utvecklat samarbete mellan och inom fler verksamheter i kommunen.

Avvakta med att starta en gymnasieskola på Ekerö (alternativ 3)

Med dagens samverkansavtal kan alla elever från Ekerö erbjudas ett allsidigt urval av nationella program och inriktningar och bedömningen är att ungdomarnas önskemål tillgodoses i enlighet med skollagens bestämmelser. Eleverna har stor valfrihet att välja utbildning, och begränsas egentligen endast av de lagstadgade behörighetsreglerna och antagningspoäng till sökt skola.

Tillgången till och möjligheten att söka en gymnasieutbildning begränsas idag inte nämnvärt av brist på utbildningsplatser. Visserligen ökar antalet ungdomar i gymnasieåldern de kommande åren, både i Ekerö och i samverkansregionen som helhet, men bedömningen är att eleverna från Ekerö kommer att ha tillgång till ett nationellt program (om än inte en specifik skola) som de är behöriga till och önskar även framöver. Den regionala gymnasie marknaden är väldigt rörlig och påverkas i stor utsträckning av faktorer som är svåra att styra, som t.ex. rykte och popularitet. Det råder helt enkelt en tuff konkurrenssituation på gymnasie marknaden i länet. Eleverna söker skola lika mycket som utbildning och trenden är -och har varit under en tid- att söka sig till de centrala delarna av

länet. En gymnasieskola på Ekerö är i stor utsträckning beroende av elevunderlaget från kommunen, och skulle eleverna söka andra skolor uppstår en väldigt utmanande situation.

I dagsläget är möjligheten att hitta en ändamålsenlig och centralt placerad lokal för en gymnasieskola svårt. Som vi har varit inne på är fastigheten där Tappströmskolan idag ligger en väl lämpad fastighet. Tappströmskolan är idag helt fullbelagd och på fastigheten finns även Birkaskolans lokaler. Vid en eventuell flytt av Birkaskolan till fastigheten Ekebyhovskolan samtidigt som Tappströmskolan avlastas av högstadiet på Sanduddens skola frigörs möjligen plats för en gymnasieskola, men det behöver utredas tillsammans med planheten.

Skulle vissa förutsättningar förändras som påverkar elevernas valfrihet eller att tillgången till utbildning försämras bör en gymnasieskola på nytt övervägas. Till exempel om förändringar sker i det nuvarande samverkansavtalet som skulle kunna innebära begränsningar i vilka skolor elever från Ekerö kan bli mottagna. Även utbudsförändringar, som till exempel nedläggning av skolor där Ekeröelever får sin utbildning kan utgöra starka skäl för att starta en skola.

10. Prövning utifrån Barnkonventionen och barnets bästa

Enligt artikel 3.1 i FN-kommittén för barnets rättigheter ska prövningar göras inför beslut och åtgärder som rör barn. Aktuell utredning, som utgör ett underlag för beslut, har på olika sätt beaktat barnets bästa utifrån Barnkonventionen där särskild hänsyn har tagits till artiklarna 2, 3, 12, 23 och 28. Prövningen är i synnerhet riktad mot skollagen generellt, men kanske särskilt dess skrivningar om rätt till utbildning inom skolväsendet för en grupp av barn och ungdomar. Utredningen har på olika sätt genomsyrats av tanken på att beakta barnets bästa och ta tillvara barns och ungdomars syn på en gymnasieutbildning i Ekerö. Utöver den enkätundersökningen som genomförts med elever i årskurs 9 har samtal förts med elever inom grundsärskolan och elever som idag går i gymnasiesärskolan samt deras föräldrar. En start av skola (gymnasieskola eller gymnasiesärskola) kan beaktas utifrån barnets bästa genom

- ökad valfrihet för elever genom möjlighet att söka till en skola även i kommunen,
- minskad restid till en gymnasieutbildning,
- ökade möjligheter för elever att ta klivet från introduktionsprogram till nationellt program och
- att en specialpedagogisk verksamhet kan fånga upp de elever som är i störst behov av stödinsatser och riskerar att hoppa av.

Bilagor

1. Intresseundersökning, gymnasieskola Ekerö kommun
2. Äldre utredning om gymnasieskola på Ekerö